

Пролетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

Літаратура і Мастацтва

№ 20 (2911)
19 мая 1978 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

Выдаецца з 1932 г.
Цана 8 кап.

Нагхненне. (Кампазітар Ігар Лучанок).

Фота Ю. ІВАНОВА.

У ГАСЦЯХ — БАЛГАРЫЯ

16 мая ў СССР пачаліся Дні балгарскай культуры, прысвечаныя 100-годдзю вызвалення Балгарыі ад асманскага ярма.

У гэтыя дні і жыхары многіх гарадоў нашай рэспублікі маюць магчымасць бліжэй пазнаёміцца з жыццём балгарскага народа, яго багатай і разнастайнай культурай. Гэтай падзеі прысвячаецца канцэрт майстроў мастацтва нашай рэспублікі, які адбудзецца 21 мая ў памяшканні Белдзяржфілармоніі. У тэатрах Мінска, Брэста, Магілёва, Бабруйска будуць паказаны спектаклі балгарскіх аўтараў «Арэшак», «Рымская лазня», «Асілак і залатыя яблыкі» і іншыя. У Гомелі выступіць ансамбль песні і танца Балгарыі пад кіраўніцтвам Ф. Куцова.

Акрамя таго, у Беларускім дзяржаўным універсітэце імя У. І. Леніна адбудзецца ў савецка-балгарска студэнцка навуковая канферэнцыя, прысвечаная 60-годдзю Ленінскага камсамола і 50-годдзю Дзімітраўскага камуністычнага Саюза моладзі Балгарыі. Для школьнікаў і навукаўцаў тэхнічных вучылішчаў Мінска будзе прачытаны цыкл лекцый аб Балгарыі. Гэтыя чытанні пройдуць у СШ № 114 у школьным музеі Дзімітрава.

У мінскім кінатэатры «Кастрычнік» і парку культуры і адпачынку імя Горкага адкрыюцца фотавыстаўкі, якія раскажуць аб працоўных поспехах балгарскага народа. У Дзяржаўнай бібліятэцы БССР імя У. І. Леніна і гарадской бібліятэцы імя Я. Купалы будуць экспанаваныя кнігі балгарскіх пісьменнікаў і кнігі, прысвечаныя Балгарыі.

Дні балгарскай культуры ў СССР працягнуцца да 25 мая.

ЖЫВАЯ ПАМЯЦЬ ГІСТОРЫІ

Звыш шасці тысяч помнікаў і мемарыяльных знакаў, якія падняліся на беларускай зямлі, нясуць будучым пакаленням свідчэнне аб падзвігах герояў рэвалюцыі, грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, гавораць аб велічы працоўных здзяйсненняў савецкага народа ў гады мірнага будаўніцтва. Як яшчэ больш эфектыўна выкарыстаць іх у прапагандзе рэвалюцыйных, баявых і працоўных традыцый партыі і народа, у выхаванні высокіх патрыятычных і ідэйна-маральных якасцей савецкага чалавека? Аб гэтым ішла размова на III пленуме рэспубліканскага савета Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры.

ры, які адбыўся 16 мая ў Мінску. Адкрыла пасяджэнне намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР, старшыня рэспубліканскага савета таварыства Н. Л. Сняжкова. З дакладам выступіў дырэктар Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР, доктар гістарычных навук С. В. Марцалеў.

Удзельнікі пленума прааналізавалі стан спраў па ўвядзенню рэвалюцыйных выступленняў рабочага класа, гаварылі аб актыўным удзеле членаў таварыства ва ўсесаюзным паходзе камсамольцаў і моладзі па месцах рэвалюцыйнай, баявой і працоўнай славы савецкага народа, у стварэнні но-

вых мемарыяльных знакаў і добраахвотнага памятных месцаў.

Пленум намеріў шырокую праграму мер, закіданых сканцэнтравана нагаганні ў юбілейным для рэспублікі і Кампартыі Беларусі годзе на глыбокім вывучэнні і прапагандзе помнікаў і памятных месцаў, палітычнай і шэфскай работы. Вырашана разам з камітэтам камсамола, ДТСААФ, саветамі па турызму і экскурсіях прыняць удзел у распрацоўцы новых маршрутаў да помнікаў і на памятных месцах, правядзенні сустрэч з ветэранамі. Шырай будучы выкарыстоўвацца ў выхавальнай рабоце працоўных традыцыі савецкага народа.

БЕЛТА.

СПАБОРНІЦТВА І ДРУК

У Маскве адбылася нарада галоўных рэдактараў цэнтральных і рэспубліканскіх эканамічных часопісаў. Былі разгледжаны пытанні паліпшэння асветлення сацыялістычнага спаборніцтва за эфектыўнасць і

якасць работы ў святле рашэнняў снежаньскага (1977 г.) Пленума ЦК КПСС, выступленняў таварыства Л. І. Брэжнэва ў час паездкі ў раёны Сібіры і Далёкага Усходу, прамовы на XVIII з'ездзе ВЛКСМ.

ЛАЎРЭАТЫ ХІ УСЕСАЮЗНАГА

Завяршыў работу XI Усесаюзнае кінафестываль. Звыш ста фільмаў самых розных жанраў прынялі ўдзел у спаборніцтве. Галоўнымі прызамі фестывалю ўзнагароджаны: мастацкі мастацкая карціна «Падрані» (рэжысёр М. Губенка), армянская — «Наапет» (рэжысёр Г. Маллян), эстонская — «Цану смерці спытай у мёртвых» (рэжысёр К. Кійсі) і грузінская — «Мачаха Саманішвілі» (рэжысёр Э. Шэнгелая).

Сярод пераможцаў — стужка на сучасную тэму, знятая кіргізімі майстрамі, — «Улан», ваенна-патрыятычная апэла, мастацкаму «Лес», вострая публіцыстычная карціна ленинградцаў «Адвартная сувязь» і іншыя творы конкурснага звання.

Па раздзелу дакументальных фільмаў прызам імя Р. Каржэва за лепшы рэпартаж ўзнагароджана беларуская карціна «Днём і ноччу».

ТЫХ ДЗЕН НЕЗАБЫЎНЫХ СЛАВА

«Працяг подзвігу» — так называецца кніга журналіста С. Аслізава, якая выйшла ў выдавецтве ДТСААФ СССР. Гэта — хвалючы публіцыстычны расказ пра Беларусь-парызанку, пра тое, як наш народ захоўвае памяць аб загінуўшых. Брэсцкая крэпасць і Хатынь, вёска Леніна і Курган Славы, манумент Маці-патрыётцы ў Жодзіне і комплекс «Прачыг» — толькі асобныя адрасы, дзе пабыць чытач.

Зборнік «Працяг подзвігу» ілюстраваны шматлікімі чорна-белымі здымкамі.

ПРАПАНАУЕ «СОВЕТСКИЙ ВОИН»

Бібліятэчка часопіса «Советский воин» папоўнілася чарговай кніжкай — калектыўным зборнікам аповядаў і маранаў. Сярод іх аўтараў зборніка і беларускі празаік Васіль Хомчанка. Яго аповяданне «Мара аб моры» на рускую мову пераклала В. Чарняўская.

тваў РСФСР П. Джарыдзе. У Маскве ў розных тэатрах ідуць інсцэніроўкі аповесцей В. Быкава «Троіца ракет», «Альпійская балада» і «Сотніцаў».

СПЕКТАКЛІ ДЯЯ ВАЛЖАН

Праз два дні пасля творчай справаздачы Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра імя В. Дуніна-Марцінкевіча на рэспубліканскім тэлебачанні калектыў пачаў гастролі ў горадзе Сызрані.

Першы спектакль для валжан — «І змоўклі ітушкі» паводле п'есы І. Шаміліна. У гастрольнай афішы бабруйчан таксама камедыя «Дэку» (інсцэніроўка аповесці Ф. Вальтэра «Прастадушны»), драма Я. Яноўскага «Ярасць», лірычная драма фінскай пісьменніцы Х. Вуаліві «Юсіна», «Сэрца Людзі» І. Вукаўчана, «Рымская лазня» С. Страпэва, «Пальмы» М. Варфаламева. Прэм'ера паводле п'есы В. Аграноўскага «Спыніце Малахав!» адбудзецца ў першы дні гастролей і ўвойдзе ў праграму ўрокаў эстэтыкі, якія театр падрыхтаваў для старшакласнікаў.

Гастролі працягнуцца ў другім прыездзе ў горадзе — Тальяці. Як і ў Сызрані, тут адбудуцца творчыя сустрэчы з рабочымі прамысловых прадпрыемстваў, з сельскімі працаўнікамі.

Г. ВОРАНАВА.

ПІСЬМЕННІЦКІЯ

СУСТРЭЧЫ

Бюро прапаганды мастацкай літаратуры СП БССР і бібліятэка Мінскага медыцынскага інстытута правялі ў актавай зале дзіцячай клінікі № 3 чытацкую канферэнцыю па раману М. Герчыка «Обретение надежды». Шмат цёплых слоў у адрас пісьменніка сназалі ўрачы З. Сакалоўская, Г. Чорная, Т. Хамічук, Д. Галкоўская, студэнткі інстытута В. Радзівіч і А. Усціновіч. Урыўкі з раздзелу рамана прачыталі народная артыстка БССР Марыя Захаравіч і дыктар Беларускага радыё Мікалай Чырны. На канферэнцыі выступіў Міхась Герчык.

Нядаўна ў Мінскім тэхналагічным інстытуце адбылася чытацкая канферэнцыя па кнізе Георгія Папова «Поездка в Тростену». На ёй выступілі студэнтка Т. Ляўданская, бібліятэкар Б. Навіцкая, выкладчыца інстытута В. Камшылава, лабарантка А. Карловіч, пісьменнік Эрнест Ялугін. Вынікі канферэнцыі падаў крытык Міхась Мушынін. Перад прысутнымі выступіў аўтар.

КАПІТАН ДЗІЦЯЧЫХ ПАДАРОЖКАУ

Урачыста было адзначана 95-годдзе з дня нараджэння вядомага дзіцячага пісьменніка, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР Яўкі Маўра ў Мінскай дзіцячай абласной бібліятэцы, якая носіць яго імя. У гэці дні юны чытачоў прышлі пісьменнікі Аляксей Якімовіч і Аляксандр Міронаў, сваімі і блізкамі юбіляра, кандыдат філалагічных навук М. Яфімава.

Мерапрыемствы, звязаныя з юбілеем Я. Маўра, прайшлі паўсюдна ў школах і бібліятэках рэспублікі.

БЕЛТА.

ВІНШУЕМ!

За шматгадовую плённую работу ў галіне музычнага мастацтва, актыўны ўдзел у ваенна-патрыятычным выхаванні працоўных і ў сувязі з шасцідзесяцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР ўзнагародзіў народнага артыста Беларускай ССР, начальніка ваенна-арматарнай службы Чырвонаармскай Беларускай ваеннай акругі, палкоўніка ПЕНЧУКА Барыса Міхайлавіча Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

За шматгадовую плённую работу ў галіне беларускай літа-

ратуры і актыўную грамадскую дзейнасць пісьменніку ГРАМОВІЧУ Івану Іванавічу Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР прысвоена ганаровае званне заслужанага работніка культуры Беларускай ССР.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за заслугі ў развіцці беларускага музычнага мастацтва і актыўны ўдзел у грамадскім жыцці салісты хор Вярхоўнага камітэта СМ БССР па тэлебачанні і радыёвяшчанню НАЗЕПАОРСКАЯ Любові Канстанцінаўне прысвоена ганаровае званне заслужанай артысткі Беларускай ССР.

БЕЛТА.

НАМ ПІШУЦЬ

З НОВЫМІ НАБЫТКАМІ ідуць на сустрэчу 60-годдзю БССР і Кампартыі Беларусі літаратары горада на Дзвіне. На пасяджэнні літааб'яднання, якое адбылося нядаўна, пазд Д. Сімановіч, загадчык лектарскай групы абкома камсамола М. Кузьміч і іншыя гаварылі аб задачах віцебскага літаратараў у бягучым, юбілейным годзе, аб адлюстраванні мастацкімі сродкамі жыцця і працы нашага сучасніка. Былі абмеркаваны творы маладых членаў аб'яднання.

Пасяджэнне працягвалася ў інтэрнаце Віцебскага дыяванага камбіната. Маладыя рабочыя расказалі аб сваім жыцці, працы, аб новых пачынах камсамольцаў камбіната. Пазы Д. Сімановіч, М. Губернатар, Т. Кляшторная, Д. Грыгор'еў, С. Кавалёў, А. Карчэўскі, Р. Зайцава і Л. Казлоўская прачыталі свае новыя вершы.

У. ПАПКОВІЧ.

«ЛЮБЛЮ ЦЯБЕ, БЕЛАЯ РУСЬ» — пад такой назвай адбыліся літаратурна-музычныя канцэрты ў горадзе Маладзечне. На фабрыцы музычных інструментаў, у лакаматыўным дэпо, інтэрнаце за вода сілавых паўправадніковых вентыляў, на аўтабазе № 2 шчыра і цёпла прымалі выступленні паэта-песенніка Уладзіміра Карынына, саліста Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета Анатоля Бокава і балетны Мікалай Сеўрукова. Канцэртная праграма была прысвечана 60-й гадавіне БССР і Кампартыі Беларусі.

В. БАБЕЙ.

«САЛДАЦКІЯ МАЦІ» — вечар на такую тэму праведзены ў Гомельскім Палацы культуры хімінаў. Ён прысвечаны маці, сыны якіх змагаліся з гітлераўскімі захопнікамі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, пільна стаяць на варце рубяжой нашай Айчыны цяпер, рыхтуюцца да службы ў радах Савецкай Арміі.

У вечары прынялі ўдзел А. Ісачанка — маці Героя Савецкага Саюза Аляксандра Ісачанкі, М. Сідоранкава, тры сыны якой загінулі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, і іншыя.

А. ЖЫЖНЕУСКІ.

ЛІТАРАТУРНАЯ ВЫСТАВКА, прысвечаная 20-годдзю Салігорска, адкрылася ў чытальнай зале бібліятэкі Палаца культуры вытворчага аб'яднання «Беларуськалій» імя 50-годдзя СССР.

На ёй прадстаўлены кнігі Э. Яноўскага і А. Кур'яна «Салігорскія каляны», Р. Баландзіна «Салігорскі і наша планета», кніга В. Вольскага «Падарожжа па краіне беларусаў», А. Кулакоўскага «Салігорскі і шмат іншых друкаваных матэрыялаў, якія расказваюць аб узнікненні і развіцці маладога горада і яго слаўных людзей.

Б. НАВІЦКІ.

ВЫДАВЕЦТВА «СОВЕТСКИЙ ХУДОЖНИК» выпусціла чарговую серыю паштова-рапрадунцых карцін мастакоў нашай краіны. Сярод апошніх выпускаў ёсць шэраг работ і беларускіх майстроў. Гэта «Гродна» Л. Дударанкі, «Партрэт М. Мельчэнікі» А. Малішэўскага, «Радня» В. Сахненкі, «Цюльпаны» Л. Шчаміллевіч і іншыя.

А. АРСЕНЬЕВ.

ПРЭМ'ЕРАЯ СПЕКТАКЛЯ «ПАУНОЧНАЯ БЫЛЬ» паводле аповесці Ф. Абрамава «Пелагея» адзначыў свой юбілей — дзесяцігоддзе з дня прысваення звання «народны» — Вялікімі тэатр юнага гледача.

З невялікай групы аматараў сцэны вырастаў творчы калектыў, у якім прымаюць удзел маладыя рабочыя, служачыя, навушчы сельскага прафесійна-тэхнічнага вучылішча, школьнікі. Да 60-годдзя ВЛКСМ тэатр рыхтуе новую работу, якая расказае аб дзейнасці мясцовай падпольнай камсамольскай арганізацыі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

А. САПЕРАУ.

3 ПОЛЯ БОЮ, 3 ПАРТЫЗАНСКІХ ЛЯСОУ

Трыццаць трэцюю гадавіну Вялікай Перамогі тэатры краіны адзначылі спектаклямі на ваенна-патрыятычную тэматыку. У праміх рампы паўсталі героі, што абаранялі свідчэнне савецкую зямлю на берагах Вуга і Даўгавы, ля сцен Масквы і Ленінграда, грамлі Гітлераўскія почышчы ў Сталінградзе і на Малой зямлі, змагаліся супраць захопнікаў у партызанскіх атрадах і ў падполлі. Сягон тэатраў — ад Мурманска да Ашхабада, ад Калінінграда да Уладзіўстаха — паказвалі ў дні святкавання гадавіны нашай Перамогі спектаклі, пастаўленыя па творах беларускіх пісьменнікаў. «І змоўклі ітушкі» І. Шаміліна з вялікім поспехам ідзе на сцэне Украінскага акадэмічнага тэатра імя М. Занькавецкай у Львове, «Трыбунал» А. Макаёнка працягвае трымфальнае шэсце па сценах РСФСР, Казахстана. Дзесяць тэатраў на Украіне паставілі «Гаўрошаў Брэсцкай крэпасці» А. Махнач, а нядаўна адбылася прэм'ера гэтай п'есы, што належыць перу абаронцы цытадэлі над Вугам у 1941 годзе, у Валгаградскім абласным драматычным тэатры (горад Камышын) у пастаноўцы заслужанага дзеяча мастац-

Паэтычныя сустрэчы падарыў мінчанам мінулы тыдзень. На здымку вы бачыце Яўгена Далматоеўскага (злева) побач з Валерыем Бандаранкім, які аніццявіў на сцэне рускага тэатра БССР імя М. Горкага сцэнічную кампазіцыю «Добраахвотнікі» паводле вершаў паэта.

ЭКСПЛІВРЫСЫ БЕЛАРУСКАГА МАСТАКА ВА УЛЬЯНАЎСКУ

На працягу многіх гадоў дзейнічае ва Ульянаўску пастаянная выстаўна эксплібрысаў, экспазіцыя якой уключае творы шырока вядомых майстроў кніжнага знава з усіх куткоў нашай краіны. Значнай падзеяй стала падрыхтаваная клубам аматараў кнігі «Праметэй» персанальная выстаўка эксплібрысаў мінскага мастака Я. Ціхановіча. На суд глядачоў было вынесена каля ста яго работ.

Цэнтральнае месца ў экспазіцыі па-права занялі творы, якія ўвасабляюць вобраз заснавальніка першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы Уладзіміра Ільіча Леніна.

Вялікая серыя работ прысвечана выдатным рэвалюцыянерам, саратнікам У. І. Леніна — Яну Фабрыцыусу і Феліксу Дзяржынскаму. Выразны па

задуме і манеры выканання кніжны знак, зроблены мастаком для музея Леніна ў Варшаве. У гэтай рабоце Я. Ціхановіч увасабляе вобразы Леніна і Дзяржынскага.

Сярод твораў мастака шмат цікавых работ, прысвечаных вялікаму рускаму пісьменніку І. Тургеневу, аўтару слаўтай кнігі «Маленькі прынц» Антуану дэ Сент-Экзюперы, многім іншым пісьменнікам.

Дзейнымі асобамі многіх эксплібрысаў Я. Ціхановіча сталі героі кнігі Сервантэса «Дон-Кіхот», рускіх і беларускіх народных казак.

Вялікая колькасць ульянаўскіх аматараў мастацтва з удзячнасцю пазнаёмілася з выстаўкай мінчаніна Я. Ціхановіча.

Л. БАГАТОВА,
мастацтвазнавец,
г. Ульянаўск.

ГУЧАЦЬ МЕЛОДЫ ПЛАНЕТЫ

Амаль шэсць месяцаў у палацах і дамах культуры, клубы і актавых залах Мінска праходзіў гарадскі інтэрнацыянальны фестываль, прысвечаны 60-годдзю БССР і Кампартыі Беларусі. Ён быў арганізаваны Мінскім гарсаветам сумесна з абласным саветам прафсаюзаў. Фестываль праходзіў у два этапы. У ім прыняло ўдзел каля 800 замежных навучэнцаў больш чым з 60 краін Еўропы, Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі, якія вучацца ў беларускай сталіцы. У конкурсных аглядах удзельнічалі інтэрнацыянальныя харавыя і танцавальныя калектывы, вакальна-інструментальны ансамблі, салісты, самадзейныя мастакі і фатографы.

У фестывальнай праграме галоўнае месца занялі творы пра У. І. Леніна, намсамол, пра подзвіг савецкага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Гучалі таксама нацыянальныя мелодыі многіх народаў нашай планеты. Добрае ўражанне пакінуў хор падрыхтоўчачага факультэта БДУ імя У. І. Леніна, у якім спявае каля 80 юнакоў і дзяўчат з многіх краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі, вакальны ансамбль «Тупамарас» студэнтаў медыцынскага інстытута з краін Лацінскай Амерыкі, вакальная група студэнтаў універсітэта з ГДР, танцавальны ансамбль кубінскіх студэнтаў, якія вучацца ў Мінскім педінстытуце імя А. М. Горкага.

У заключным канцэрте выконваліся нацыянальныя песні і танцы многіх народаў свету. Танцавальны ансамбль балгарскіх студэнтаў паказаў народны танец «Рэчаніца», студэнты з Лівана — нацыянальны танец, група студэнтаў медыцынстытута з краін Лацінскай Амерыкі — калумбійскі танец, у выкананні студэнта БПІ Насіма Алі з Бангладэш прагучала народная бенгальская мелодыя.

Вынікі творчага спаборніцтва падведзены. Першае месца падзялілі калектывы Мінскага медыцынскага і Беларускага політэхнічнага інстытутаў, другое месца заняў Мінскі педінстытут імя А. М. Горкага, трэцяе — БДУ імя У. І. Леніна. Пераможцы атрымалі ганаровыя дыпламы і памятныя падарункі.

Узнагароды ўручаны, але фестываль не закончыўся. Яго лаўрэаты выступаюць у цэхах прамысловых прадпрыемстваў, у сельскіх клубы, школы. Гэтае масавае свята дапамагае савецкім людзям бліжэй пазнаёміцца з мастацтвам многіх народаў свету, садзейнічае дружбе паміж савецкай і замежнай моладдзю.

А. ЮЗАФОВІЧ,
аддзельны сакратар Мінскага гарсавета
па справах замежных навучэнцаў.

У ГОНАР ВУЧОНАГА

У Інстытуце літаратуры АН БССР адбыліся навуковыя чытанні, прысвечаныя 100-годдзю з дня нараджэння вядомага савецкага даследчыка літаратуры, доктара філалагічных навук, прафесара, заслужанага дзеяча навукі РСФСР, члена-карэспандэнта Акадэміі навук СССР Мікалая Кірыявіча Піксанава. Чытанні былі арганізаваны Інстытутам літаратуры сумесна з Фундаментальнай бібліятэкай імя Я. Коласа АН БССР. Быў заслушаны даклад былога вучня М. К. Піксанава, а зараз доктара філалагічных навук прафесара Ю. Пшырко-

ва «М. К. Піксанаў — вучоны, педагог, чалавек». З дакладамі і паведамленнямі выступілі таксама кандыдат філалагічных навук М. Мушыскі, старшы выкладчык кафедры бібліяграфіі Мінскага інстытута культуры Т. Сакалова, кандыдат філалагічных навук В. Гапава, кандыдат гістарычных навук К. Кісялёў, малодшы навуковы супрацоўнік В. Дэкюская, малодшы навуковы супрацоўнік У. Маркель і кандыдат філалагічных навук Р. Гульман, дырэктар Фундаментальнай бібліятэкі імя Я. Коласа АН БССР М. П. Стрыжонак.

М. КЕНЬКА.

ДНЯПРОЎСКАЯ ВЯСНА

У Магілёве адбыўся чарговы семінар, арганізаваны абкомам камсамола і абласным аддзяленнем Саюза пісьменнікаў БССР. У ім прынялі ўдзел маладыя пісьменнікі, мастакі, музыканты, акцёры, кінааматары і вучоныя.

З прававой выступіла сакратар Магілёўскага абкома КПВ Н. М. Чыгалеічык. Яна гаварыла аб задачах моладзі ў падрыхтоўцы да 60-годдзя БССР і Кампартыі Беларусі, пажадала ўдзельнікам семінара добрага плёну. З перспектывамі культурнага будаўніцтва ў вобласці пазнаёміў удзельнікаў семінара начальнік абласнога ўпраўлення культуры аблвыканкома А. Барадзінаў. Сакратар абласной пісьменніцкай арганізацыі паэт А. Пысін расказаў аб маладой паэзіі Магілёўшчыны. Акрамя таго, на семінары выступілі выкладчык Магілёўскага культасвету-

чылішча імя Крупскай В. Ермаловіч, выкладчыца Магілёўскага музычнага вучылішча імя Рымскага-Корсакава Л. Макарава, а таксама мінскія госці: рэдактар выдавецтва «Мастацкая літаратура» П. Шаўцоў, мастацтвазнавец У. Бойна.

Маладыя акцёры абласнога драматычнага тэатра паказалі для ўдзельнікаў семінара спектакль «Маскоўскія каникулы».

Творчую справаздачу трымалі пачынаючыя паэты В. Хаўратовіч, В. Губернатарав, П. Вераб'ёў, Л. Войнава, Т. Касцюк, П. Ясманскі, а таксама А. Палітыка, які працуе ў жанры сатыры і гумару.

Абласная газета «Магілёўская праўда» прысвяціла семінару літаратурную старонку.

А. ВАСІЛЬЕУ.

СУСТРЭЧЫ НА БЕЛАРУСКАЙ ЗЯМЛІ

У гасцях у беларускіх літаратараў пабывала вядомая балгарская пісьменніца, супрацоўніца газеты «Літаратурны фронт» Маргарыта Мітоўска. Зараз яна працуе над новай кніжкай кнігай, прысвечанай развіццю рускай і беларускай ваеннай прозы, і сустрача з мужнай беларускай зямлёй у

многім будзе садзейнічаць гэтаму. Госці пабывала ў музеі Вялікай Айчыннай вайны, наведала Хатынь і легендарную крэпасць над Бугам, сустралася з франтавікамі і ўдзельнікамі партызанскага руху. Цёплыя сяброўскія прыём адбыўся ў Саюзе пісьменнікаў, у якім прынялі ўдзел старшыня праўлення СП

БССР, народны паэт Беларусі Максім Танк, сакратары праўлення СП БССР Іван Чыгрынаў, Барыс Сачанка, Анатоль Вярцінскі, пісьменнікі Васіль Быкаў, Ніл Гілевіч, Мікалай Кружавы, Пятрусь Маналь, Аляксей Гардзіцін, Мікола Гамолка і Алесь Рыбан.

МУЗЕЙ МАСТАЦТВА НАРОДАЎ СССР

Пачаліся падрыхтоўчыя работы па стварэнню ў Маскве музея дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва народаў СССР. Ён задуманы як буйны культурны і навуковы цэнтр. У экспазіцыйных залах будуць прадстаўлены творы майстроў усіх відаў і жанраў прафесійнага дэкаратыўна-прыкладнага і народнага мастацтва ўсіх саюзных і аўтаномных рэспублік краіны. У музеі размесціцца навуковыя лабараторыі, творчыя майстэрні, бібліятэка, канферэнц-зала.

Для будучага музея пачаты адбор экспанатаў, у тым ліку твораў майстроў Беларускай ССР, з фондаў Міністэрства культуры ССР, з буйнейшых выставак; набываюцца унікальныя вырабы, створаныя ў мінулыя гады; з вядомымі мастакамі заключаюцца дагаворы на новыя работы.

Мярнуецца размясціць музей дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва народаў СССР у адным з маляўнічых куткоў Масквы, у старажытнай сядзібе XVIII стагоддзя «Царыцына» — выдатным помніку класіцызму, створаным геніяльнымі рускімі майстрамі Васілём Бажановым і Мацвеем Казановым. Цяпер тут вядуцца работы па рэстаўрацыі павільёнаў і карпусоў.

А. НАСЯНКОУ.

Два вечары госцем Беларускай філармоніі быў Андрэй Вазнясенскі. Радзі з вядомай кнігі «Вітражных спраў майстар» цікава прагучалі ў выкананні аўтара.
Фота А. ДЗМІТРЫЕВА.

Параўнальна нядаўна пачаў сваю творчую біяграфію калектыву мастацкай самадзейнасці Клімавіцкага сярэдняга прафесійна-тэхнічнага вучылішча № 4. Аднак у яго актыве ўжо нямала канцэртаў, якімі самадзейныя артысты набылі ппулярнасць у глядачоў. Вялікім поспехам карыстаюцца выступленні хору і жаночага вакальнага ансамбля.

На здымку: на сцэне раённага Дома культуры выступае жаночы вакальны ансамбль СПТВ № 4.

Фота В. ПЕРАВОЗЧЫКАВА.

21—27 мая ў горадзе Герой Мінску будзе праходзіць VIII кангрэс Міжнароднай федэрацыі барацьбітоў супраціўлення (ФІР), у якім прымуць удзел пасланцы 21 краіны свету. На ім будуць абмеркаваны сучасныя праблемы ўмацавання міру паміж народамі, якія хваляюць сягоння ўсіх сумленных людзей планеты.

На праднім краі гэтай барацьбы заўсёды застаецца пазіцыя.

Прапануем чытачам нашай газеты адзі з твораў такога гарту — верш П. Элюара, напісаны ў 1942 г. Верш «Свабода» стаў гімнам байцоў французскага Супраціўлення; яго скідаў з самалётаў над акупіраванай Францыяй, перадаваў з рук у рукі, а вуснаў у вусны.

Поль ЭЛЮАР

Свабода

На шыйках маіх вучнёўскіх,
На парце май і на дрэвах,
І на ляску, і на снезе —
Пішу тваё імя.

На ўсіх дружаных аркушах
І на старонках белых,
На камні, крыві і на попеле —
Пішу тваё імя.

На пазалочаных зданях,
На зброі байцоў адважных,
На каралеўскіх каронах —
Пішу тваё імя.

На джунглях і на пустэлях,
На гнёздах малых, на раніце,
На водгуллі дэна дзіцячых —
Пішу тваё імя.

На цудах начных трывожных,
На чорнай сярніцы хлеба
І на заручынах весніх —
Пішу тваё імя.

На ўсіх пералівах бланкіту,
На сонцы, застылым
у сажалцы,
На возеры ў месцы ясным —
Пішу тваё імя.

І на палых і на небе,
На крылах залатых птушак,
На ценях мільёны крылатых —
Пішу тваё імя.

На конным парыве святання,
На моры, на караблях,
На горнай шалёнай кручы —
Пішу тваё імя.

На белай пене аблакоў,
На потных руках навалыніцы
І на дажджы беспрасветным —
Пішу тваё імя.

На формах іскрыстых, звонкіх
І на пералічцы фарбаў,
На запалетнай праўдзе —
Пішу тваё імя.

На сценках, якія прагнуліся,
І на шляхах разгорнутых,
І на разводзі плошчаў —
Пішу тваё імя.

На ляпце, палаючай ярка,
На ляпце, якая гасне,
На хатах, дзе жыў я калісьці, —
Пішу тваё імя.

На разразаным надвае влітку
Люстэрка майго і пакою,
На ложку — пустой майёй
ранавіне —
Пішу тваё імя.

На маім ласунку — сабачку —
На цёплых вусах натапыраных,
На лапцы яго нязграбнай —
Пішу тваё імя.

На трампліне майго парога,
На рэчах звычайных і простых
І на агні жыццёвым —
Пішу тваё імя.

На конным сугучным целе,
На тварах маіх таварышаў,
На коннай руцэ працгнутай —
Пішу тваё імя.

На шкле чалавечых здзіўленняў,
На вуснах уважлівых, чутых,
На вышні мачучання —
Пішу тваё імя.

На маіх прыстанках разбураных,
На маіх ліхтарях перакуленых,
На сценах майёй маркюты —
Пішу тваё імя.

На незваротным заманні,
На голай майёй самоце,
На чорных прыступках смерці —
Пішу тваё імя.

На вернутым добрым здароўі,
На небяспецы мінулай,
На новай майёй надзеі —
Пішу тваё імя.

Мне сілу дае гэта слова —
Я зноў жыццё пачынаю.
Народжаны я,
Каб спазнаць цябе,
Народжаны я,
Каб назваць цябе,
Вілінае слова —
СВАБОДА.

З французскай пераклада
Эдзі АГНІЦВЕТ.

Васіль ЗУЁНАК

Закончыў паэму «Маўчанне травы». Аб чым яна? Аб лёсе чалавека, селяніна, які праз усё жыццё лясце праўду сваёй мірнай працы, праўду зярнят і толькі смерцю палднаў яе з праўдай барацьбы.

Валада — раздзел з новага твора. Аўтар.

Асядаў на злеме дня за вёскай
Жніўнем далагляд іржыста-колкі.
Вечар ахінаўся адгалоскам:
«Ты не ві гняздзечка, перапёлка...
Ты не ві гняздзечка ля дарогі...» —
Не, той песні сёння над палямі
Не спяваў ніхто. Яна з былога
Прарастала спаленымі днямі.
Тры гады, як тры тысячагоддзі.
«Да вайны» — нібы да нашай эры —
Думаем, гаворым, спім і ходзім:
Дух і час — усё вайною мерым.
Тры гады — праз трыццаць —
б'юць навывлет,
Тры гады крыві, агню, адчаю.
Тры гады — пад сэрцам вы
застылі
І праз трыццаць будзіце начамі.
Перад вамі, што ў нябеснай сіні
Сталі чарадою аблачынак,
Перад вамі, Лідзіцэ, Хатыні,
Што апалі жменькаю дажджынак.
Перад вамі, спаленыя людзі,
Перад вамі, спаленыя хаты,
Радасці і сонца мне не будзе,
Перад вамі — вечна вінаваты.
Спапялёных вёсак грозны
кворум, —
Як глядзець у гэты вочы смела,
Што палаюць акіянам гора
Над маім Узбор'ем ацалелым?
Як жа мне хадзіць па тым бетоне,
Калі ён на попеле замешан,
Калі ён — прыслухайцеся —
стогне,
Як і звон, што ў коміне падвешан?
Узляцець над горыччу і гневам?
Не. Кружыць не змог тут нават
бусел.
Я таксама: над Хатынню неба
Радасці крылом разбіць баюся.
Адкажыце: гэта боль ці здрада,
Што агнём не ўзняўся люд
узборскі,
Што не змог я расказаць баладу
Пра Узбор'е — спаленую вёску...
Я магу, ды не такую трохі.
Я магу: і мы не пастаяльцы
На шляхах бязветраных эпохі.
Слухайце:
балада пальца.
Ён быў маленькі,
Вельмі маленькі,
Нават самы маленькі —
Мезены.

Ён з краёчку
Хінуўся да жменькі,
Як сірата на хрэсьбінах:
«Сарока-варона
Дзеткам кашу варыла,
На прыпечку студзіла,
Памялом мяшала,
Чапялой давала.
Гэтаму дала,
І гэтаму дала,
І гэтаму дала,
І гэтаму дала,
А гэтаму не дала:
— Ты, малы, круп не драў,
Вады не насіў,
Дзяжы не мясіў.
Ідзі, малы, па вадзіцу
У сцюдзёную крыніцу...»
Дык вось гэта быў якраз ён,
Той самы
Прымоўнічак,
Ад якога смяшлівая мама
Чакала помачы.
Чакала, доўга чакала —
І дачакалася:
Дарога сына забрала —
Не запыталася.
Курсант праднавальнічнага
Саракавога...
«Ідзі, сыноч, да крынічанькі...»
Маўчыць строга.
Маўчыць і вайна —
Пакуль што.
Прыцэл рэвальвера
Курсант — сэрцабойным
культам —
Для фота прымерыў.
А побач, на тым жа здымку,
Сябры баявыя —
З надзеяй:
У далечы дымнай
Чыёсьці сэрца заные...
Паслалі
І, колькі чакаць іх,
Сваім наказалі абранніцам...
А сэрца заныла ў маці:
Прыбегла да нас раніцай.
За ёю — і дзядзька Змітра.
Спаткнуўся цень ля парога.
На жонку — не то што сярдзіта —
Зірнуў, як прасіў падмогі,
Даводзіў: «Ну й розум жаночы!
Ніяк не ўталкуеш:
Ды той жа фатограф што хочаш
На здымку ўраз адштукуе.
Ды ён табе правую з левай
Руку пераставіць можа».
Не слухала цётка Ева,
Плакала: «Божачка-божа!..
А дзе ж твой, сыночак, палец?..
Мая ж ты крывіначка ранняя...
Стралялі тамака, стралялі
І, пэўна, знячэўку
Ранілі...»
Схіліліся: дзеці, мужчыны
І маладзіцы:
На здымку курсанца-гарэзлівым
Пальцы лічылі —
Няма, як пабег па вадзіцу
Той самы, маленькі,
Мезены.
І кожны суцешыць ахвочы.
Адны разважалі: «Падкурчыў»,
Другія: «Ды дзе вашы вочы —
Ён проста фасоніў для дзевак...»
А цётка Ева
Пякучай
Слязою: «Сыночак, сыночак,
А як жа табе балюча...»
Пакуль грамацеі ў школе —
Мяне пасадзіла на лаву,

Бо літары я адолеў,
На пісарства сцвердзіўшы права.
Сяджу за сталом і друкую:
«А што ж там, Сямёнка, такое?» —
Дыктуе.
А хто супакоіць?..
Ніхто і ніколі...
Дваццаць гадоў чакала
Адказу.
Шчадрыла цыганкам сала —
Не скрыўдзілі яні разу:
«Жывы. А вось і дарога —
Заедзе.
Як вылучыцца нагода...»
Пазелянелай меддзю
Вынырнула з-пад нарага
У Падмаскоўі гільза
Сорак першага года.
Прозвішча лейтэнанта
І адрас дамашні, —
Усё, што паперка згарнула.
Прыпіска: «Нашлі на пашне,
Где насмерць стоялі нашы...»
Усё, што вайна вярнула.
Плакала цётка Ева,
Вочы запалі,
Плакала цётка Ева,
Пакуль і яе пахавалі.
Плакала перад сконам,
На сынава фота глядзела.
«А дзе ж той пальчык ягоны...» —
Сэрца шчымяла.
«А як жа табе балюча», —
Пошатам гаварыла...
«Кашку варыла,
Дзетак карміла...»
З-пад Масквы, Варшавы і Берліна
Трыццаць год яны ішлі дадому.
Па бестэрміновых каляінах
І па сцэжках толькі ім вядомых,

Доўга так ішлі, пакутна доўга, —
Ці ішлі — забыліся ўжо нават...
Зорны высеў ці пяску рудога
Выбухі
Над вечнаю заставай?..
А прыйшлі — ніхто і не
прыкмеціў...
Ды спрадвеку чуйна спала маці:
«Веснічкі ўздыхнулі... Пэўна,
вечер...» —
І агеньчык загарэўся ў хаце.
А за першым — і другі, і трэці,
І над вёскай — вогненнае мора:
Млечны Шлях Узборскі
у сусвеце —
Мацярок нявысненае гора.
Аганькоў трывожных трапятанне,
Дзверы незашчэпленыя ў хатах, —
Гэта іх бясконцае вяртанне —
Тых, хто не вярнуўся
ў сорак пятым...
Хто ідзе дарогай Перамогі
Трыццаць год да роднага Узбор'я,
Дзе даўно ўжо новыя парогі,
Новыя сцяжынкы да падвор'я...
Хто ідзе сюды зімой і летам
Праз дажджы, спякоту і завеі,
Праз віхуры атамнай планеты —
Каб прынесці нам адну надзею,
Што не стануць кантыненты цэллю
Той пякельнай, той вайны
бяскроўнай,
Дзе гемаглабін згарае ў целе
І апошнім сонцам ззяе поўнач...
Вечнае вяртанне — як пракляцце,
Вечнае вяртанне — як
бясмерце, —
І Хатынь свая — у кожнай хаце,
І Хатынь

Майская квецень.

Фотаэцюд А. ЯНАЎЛЕВА.

КНИГАПІС

С. ШУШКЕВИЧ. Адваяны Марат. Апавяданні пра Марата Казяя. На рускай мове. Новосібірск, Заходне-Сібірскае выдавецтва, 1978.

Імя беларускага піянера, Героя Савецкага Саюза Марата Казяя добра вядома школьнікам краіны. Пра жыццё іх равесніка, які ў гады Вялікай Айчыннай вайны мужна змагаўся з нямецка-фашысцкімі захопнікамі і загінуў у барацьбе з ворагам, юным ленинцам шмат расказаў у сваіх кнігах «Гара Марата Казяя», «Апавяданні пра Марата Казяя» і «Адважны Марат» пісьменнік Станіслаў Шушкевіч.

Апошняя з іх, што раней выходзіла ў Маскве ў «Детской литературе», на гэты раз папоўніла серыю «Чырвоны галыштук», якую выпускае Заходне-Сібірскае выдавецтва.

І. ВІШНЕУСКІ.

С. ТРАХОЎСКІ. Дырыжа. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1978.

«Бібліятэка беларускай паэзіі» папоўнілася яшчэ адным зборнікам. На гэты раз аўтарам яго з'яўляецца вядомы паэт Сяргей Трахоўскі. Толькі ў пасляваенныя гады ў яго выйшлі кнігі як «Дзень нараджэння», «Чарніна», «Табе зайздросціць сонца», «Памяць», «Тры вымрэнні», «Паэма дарог», «Зазімак». Ёсць у набытку пісьменніка і аповесці «Рудзельская рэспубліка», «Ранні снег», а таксама некалькі кніжак для дзяцей.

Аўтар цікавіць гісторыяна-рэвалюцыйна тэма, вайніскі і працоўны подзвіг савецкага народа, матывы маральнай чысціні чалавека. Многія вершы паэта — старонкі біяграфіі камсамола трыццаціх гадоў, успамін пра герая і самаахвярнасць у Вялікую Айчынную вайну, выказанне дум і пачуццяў, звязаных з абаронай міру, паэтызацыя працы.

Пісьменніку ўласцівы гераяічны пачатак у паказе жыцця, класічная метрыка, багатае строфікі і рыфмоўкі.

У. ПЯТРУК.

А. КРЫГА. Порт прызначэння. Аповесці. На рускай мове. М., «Молодая гвардия», 1977.

Актыўнымі аўтарскімі адносінамі да жыцця, умением правільна абгульняць з'явы паўсядзённасці, тыпізаваць іх вызначаюцца аповесці Алеся Крыгі «Порт прызначэння» і «Чайнік над полем», што ўвайшлі ў яго першую кнігу на рускай мове, якая папоўніла серыю «Молодые писатели», што выпускае выдавецтва «Молодая гвардия».

Аповесці выданы ў аўтарызаваным перакладзе В. Шчадрыной.

А. БАДРОУ.

ІВАН ШАМЯКІН — адзін з беларускіх пісьменнікаў, які найбольш чытаецца і не толькі ў рэспубліцы, але і за яе межамі. Ён прыцягвае аўдыторыю самага рознага ўзросту. Відаць, нешта ёсць у яго творчасці тое блізкае, што неабходна не асобным людзям, а чалавечаму мноству. І, відаць, гэта «нешта» і ёсць якраз тое, што не раз'ядноўвае людзей, а аб'ядноўвае іх. Не баючыся паказацца кансерватыўнай і банальнай, асмелюся назваць гэта нешта мастацкім пошукам ісціны. Якасць, безумоўна, старая, як свет, але і вечно маладая, непаўторная, таму што ў творчай індывідуальнасці кожнага асобнага мастака, у кантакце яго з сучаснасцю яна ўсякі раз напайняецца асаблівымі выключнымі набыткамі і стратамі, перамогамі і паражэннямі — інакш кажучы, кожны раз перад намі паўстае «живое жыццё» ў нейкім яго адзіным і аднаразовым абліччы.

Дык што ж гэта такое, ідэяна-мастацкія і мастакоўскія пошукі ісціны Шамякіна? Тэма можа здацца вельмі шырокай; канкрэтызуючы яе, агаворваюся, што гутарка пойдзе, галоўным чынам, аб грамадзянска-этычнай пазіцыі героя і яе вобразным увасабленні ў рэцэнзуюмых творах.

Некалькі слоў аб складзе двухтомніка. У першы том увайшлі раманы «Сэрца на далоні» (1963) і аповесць «Браня-поезд «Таварыш Ленін» (1970); у другі — раманы «Атланты і карыятыды» (1970—1974) і аповесць «Ах, Міхаліна, Міхаліна...» (1966). Прызнаюся, падобнае размяшчэнне твораў спачатку здалося мне дзіўным. Сапраўды, чаму аповесць сярэдзіны шасцідзсятых гадоў змешчана пасля твораў, што напісаны пазней, чаму менавіта ёй пісьменнік даручыў, так сказаць, уявіць будынак? Успомнілася выказанае некім сцвярджанне, што кожны пісьменнік усё сваё жыццё піша адну-адзіную кнігу. Так, гэта праўда. Але ёсць і яшчэ некааторыя, ужо чыста «шамякінскія», моманты, на якіх хацелася б спыніцца больш падрабязна.

Крытыка часам папракала Шамякіна за тое, што ён спяшаецца «за бягучым днём», імкнецца як мага больш мабільна зафіксаваць сучаснасць, пры гэтым нешта губляючы ў мастацкай форме, у эстэтычным асваенні рэчаіснасці. Папрок, на мой погляд, не пазбаўлены некаторых падстаў. Але ён у той жа час не носіць усеабыдлівага характару. Як і ў кожнага мастака, ёсць і ў Шамякіна адвечны канфлікт формы са зместам, задумы з увасабленнем, ідэала з рэальнасцю і г. д. Але вось кампазіцыя новага выдання твораў Шамякіна дазволіла ўбачыць нешта нечаканае, раней незаўважанае ў яго творчым свеце. Гэтую якасць можна было б сфармуляваць наступным чынам — унутры мастацкай сістэмы пісьменніка ідзе бясконцая спрэчка, нейкі вельмі важны, істотны дыялог — спрэчка і паміж героямі, і, відаць, спрэчка пісьменніка з самім сабою.

Не ведаю, сьведома ці інтуітыўна аповесць «Ах, Міхаліна, Міхаліна...» пастаўлена Шамякіным у заключэнне «Выбранага», але менавіта яна пры ўсёй

І. Шамякін. Выбранае ў двух тамах. На рускай мове. Л., «Художественная литература», 1977.

уяўнай камернасці сваёй праблематыкі і аказалася як бы апошнім словам пісьменніка на сённяшні дзень. Магчыма, менавіта ў вобразе герая і гэтай аповесці заключана тая цэльнасць маральна-грамадзянскай пазіцыі, якая сёння ўяўляецца пісьменніку найбольш дасканалай. Гэта не значыць, што ісціна гэтая канчатковая і што яна не будзе аспрэчана заўтра або праз дзесяць—дваццаць гадоў. Але сёння тут ёсць пра што падумаць, і, магчыма, менавіта сёння, а не дванаццаць гадоў назад, калі аповесць была напісана. Таму што цяпер, у канцы 70-х, яна раптам прагучала свежа, патрабавальна і дзёрзка.

Аповесць «Ах, Міхаліна, Міхаліна...», як памятае чытач, напісана ад першай асобы, больш таго, акцэнт зроблены на сьведомым сцвярджанні уласнай пісьменніцкай пазіцыі, а не пазіцыі выдуманнага апавядальніка. Відаць, аўтару важна было падкрэсліць свае асабістыя адносіны да лёсу

не супакоіцца пазбавілі магчымасці жыць, «як усе».

Расказ пра Міхаліну — гэта расказ аб каханні і толькі аб каханні. Герая названа, але не паказана настаўніцай. Прафесія нібы патрэбна аўтару, каб падкрэсліць вострыя сітуацыі, таму што гутарка ідзе пра каханне замужняй жанчыны да жанатага мужчыны. Выбраннік Міхаліны двойчы ў аповесці рознымі персанажамі названы «не героем», і слова гэта мы чуюм толькі ў расказе Міхаліны. Аўтар адыходзіць ад прамой маральнай ацэнкі, спадзяючыся на аб'ектыўны вывад самога апавядання. Урэшце, не важна, у якой абстаноўцы паказаны герой — у рабочай або толькі ў інтымнай. Важна, як праявіўся яго характар і як ён раскрыты пісьменнікам. А характар, як вядома, пры ўсёй яго складанасці і супярэчлівасці, у чалавека — адзін. І ў асабістым і ў сацыяльным вымярэннях чалавек застаецца самім сабой. Пісьменнік мае рацыю, сканцэнтраваны ўвагу ў

Шыковіч, які не здолеў выхаваць уласнага сына, энтузіяст і падзвіжнік аказаўся нам бліжэйшым і патрэбнейшым, чым спакойны, разважлівы Яраш, які ніколі не памыляўся. Грашны, непучэвы і таленавіты Максім Карнач выглядае намнога чалавечней, чым «святлы», анёлападобны, «кружовы» і «жорсткі» Антон Яраш. Так, я не памылілася — і жорсткі.

Зразумела, Яраш — таленавіты хірург. Але ці таленавіты ён чалавек або, іншымі словамі кажучы, ці ўмее ён дарыць людзям радасць быцця? Як бы станоўча ні ставіўся да свайго героя аўтар, думаю, што аб'ектыўная ісціна не на яго баку. Яраш не хоча Зосі Савіч нагадаць пра вайну, аберагае яе ад мінулага, ён упушчаны ў тым, што яна пачне новае жыццё і ён аб гэтым паклапоціцца. А ці паклапаціўся? На жаль, не. Можна, зразумела, і так разважаць, апраўдваючы Яраша: з аднаго боку — аперацыю Зосі зрабіў ён (і выратаваў ёй жыццё), дапамог атрымаць кватэру, работу і г. д., з другога боку — сям'я, дзеці, дом, абавязкі і г. д. Але ў тым і справа, што ў чалавечых узаемаадносінах арыфметыка — ненадзейны інструмент у пошуках маральных каштоўнасцей. У непагодлівы зімовы дзень знікае з горада выратаваная ім на аперацыйным стале Зося Савіч. Лёс Зосі прынесены ў ахвяру паталагічнай, абывацельскай рэўнасці жонкі Яраша, Галіны Адамаўны. І як бы ні судышаў нас аўтар тым, што Зося цяпер не прападзе (нават яе ўласнымі словамі ў пісьме да Яраша), чытач мае рацыю ўсумніцца ў тым — слабая, адзінокая жанчына, якая ледзь ачуняла ад смяротнай хваробы, выкінута з кола набытых сяброў у жыццёскае мора, дзе, як вядома, наўрад ці яе будзе чакаць прагулка па Неўскім праспекце.

Жудасныя, агідныя сцэны рэўнасці, якія ўчыняе Галіна Адамаўна свайму мужу (а сцэна гэтых у рамане шмат), сьведома ўцягваючы ў іх каламуць дзяцей, заканчваюцца фінальным прымірэннем. Але гэты мір у доме доктара Яраша наскрозь фальшывы. «Калядныя» ўсмішкі дзяцей пры паказе сямейнай «ідыліі», «удзячнасць» і «шкадаванне» Галіны Адамаўны да Зосі, якая адышла, выглядае нейкім сентыментальным кашчунствам не толькі над Зосяй, але наогул над ідэяй гуманізму, добра, справадлівасці. Вельмі прыкметна, асабліва на апошніх старонках рамана, як літаральна раздвойваецца аўтар у сваіх адносінах да героя — і аблічце яго хоча, і не можа не прызнаць яго віну перад Зосяй. І ўсё ж такі побач з дзёрзкай рэзкасцю аголенай праўды Міхаліны і Максіма Карнач пазіцыя Яраша здаецца амаль што несвадомай двурушнасцю.

Змешчаныя ў адным, параўнальна невялікім выданні, раманы «Сэрца на далоні» — з аднаго боку, і «Атланты і карыятыды», а таксама аповесць «Ах, Міхаліна, Міхаліна...» — з другога, адбіўшыся адзін у адным, як у люстэрку, уступішы паміж сабою ў яўна канфліктныя адносіны, паказалі развіццё і паглыбленне этычнага ідэала пісьменніка. У апошніх творах Шамякіна (да ўжо названых можна дадаць раманы «Снежныя зімы» і аповесць «Гандлярка і паэт») заўважваецца ўскладненне псіхалагічнай палітры, узмацненне ўвагі да драматычных характараў (а не толькі да драматычных сітуацый), імкненне паказаць тонкія душэўныя пералівы і нюансы ў перажываннях герояў.

Несумненна новым словам пра наш сучасны свет з'явіўся (Заначэнне на стар. 6).

Творчы ісціны

гераяні. Цікава і каштоўна ў тлумачэнні мастацкай пазіцыі Шамякіна яго разважанне пра літаратурны сюжэт. Аўтар едзе на Палессе глядзець беларускую нафту, спадзяецца напісаць пра нафтавікоў, а піша аб незвычайным лёсе Міхаліны: «Цікава. Усё цікава. Але, на жаль, сюжэты — яны не палыхаюць, нахштат факела, які відаць за многа кіламетраў, асабліва ўначы, не валяюцца вакол буравых і не фантазіруюць з глыбіню зямных разам з нафтай».

Яны — у глыбінях чалавечых характараў.

Знайсці сюжэтны характары, дабрацца да іх бывае гэтак жа цяжка, як да нафты. А часам іх знаходзіш зусім выпадкова, як залатыя самародкі».

У гэтым невялікім урыўку сказана многае і пра многае. Цяпер жа мяне цікавіць толькі адзін аспект — ці выпадкова тут выпадковасць? Думаецца, не. Шамякіну проста трэба было быць самім сабой, каб разгледзець і зразумець Міхаліну, перажываць яе выдуманы (ці выдуманай) лёс і «заразіць» ім, як гаварыў Л. Талстой, чытача.

Мне здаецца, што ёсць нешта агульнае паміж Міхалінай і героямі апошніх твораў Шамякіна — Максіма Карначом (раманы «Атланты і карыятыды») і Вольгай Аўсюк (аповесць «Гандлярка і паэт»). Сціпла сельская настаўніца, таленавіты і нават выдатны архітэктар і камароўская гандлярка звязаны, аказваецца, нейкімі нябачнымі, але трывалымі ніцямі. Гэта агульнае — непасрэднасць душы, стыхійнасць жэсту і учынку, унутраная вызваленнасць ад сярэднеарыфметычнага рэгламенту паводзін. Вось чаму, на мой погляд, не выпадковая, а наадварот, законмерная цікавасць пісьменніка да натур арганічных, якіх як бы сама прырода, «живое жыццё», гэтае адвечнае высакароднае чалавечае нежадан-

аповесці (не ў раманы!) на глыбока асабістых, патаемных перажываннях гераяні. Чалавек няльга раскласці на асобную і агульную, на прыватную і грамадзянскую з'явы; усё ў ім счэплена і спяна намертва. «Незаконнае» каханне Міхаліны, яе расшчэпленасць і бескампраміснасць у каханні, яе жаночкае адзіноцтва ў выніку ёсць адначасова і акт грамадзянскай мужнасці, праява сацыяльнай пазіцыі. І баялівасць, пошласць, «дряннае бессіліе характэру» ў каханні (М. Чарнышэўскі) ёсць адначасова і сьведчанне яго сацыяльнай непаўнацэннасці. Адступішы, фактычна здрадзішы Міхаліне, яе «Рамза» ўступіў ва ўнічому мяшчанству, якое заўсёды ўмела і ўмее жыць «законна» ў жахлівых буднях ардынарнасці, бездухоўнасці свайго ўбогага быту. Жыццёвае паражэнне Міхаліны ўспрымаецца як яе маральная, духоўная перамога.

Побач з Міхалінай, у святле яе маральнага максімізму, адмовы ад усялякіх бытавых разлікаў нека па-іншаму ўспрымаецца і Максім Карнач, і Антон Яраш, і яго жонка, і Кірыла Шыковіч. Я амаль пераканана ў тым, што сёння, на выходзе сямідзсятых гадоў, Шамякін напісаў бы доктара Яраша інакш, чым тады, у пачатку шасцідзсятых. Зразумела, у кампетэнцыю крытыка не ўваходзяць падарожжы ў галіну меркаванняў і здагадак, таму абмяжуюся некаторымі рэальнымі назіраннямі, зыходзячы з матэрыялу аналізуемага двухтомніка.

Калісьці, у гады нашага юнацтва, мы зачыталіся раманам «Сэрца на далоні», спрачаліся да хрыпаты, богатаварылі Яраша, з маладым скептыцызмам, звысоку пазіралі на мітусітва Шаковіча. Сёння ж маральныя акцэнты змяціліся. Тоўсты, нехлямяжы, з памылковымі поглядамі, рэзкі, наіўна-высакародны Кірыла

ЛЕС КОЖНАГА чалавека песна звязаны з лесам сваёй зямлі, сваёй краіны. Лёс пазта — сапраўднага пазта! — гэта лёс яго народа, гэта непарыўная сувязь з усім чалавецтвам. «Дзьме вецер сучаснасці», — гаворыць у адным з вершаў Міхась Калачынскі. Так, вецер сучаснасці, вецер рэвалюцыйнага раздзімае сцягі над зямлёй, і кожны з нас пад гэтымі сцягамі ідзе ў свой новы дзень.

«Суквецце» — і бачыцца святло расквіцання неба звычайных рабочых будняў.

«Суквецце» — яднанне зорак і квецені над памяццю, што жыве ў душы вечнай трывогай.

«Суквецце» — нібы спяляліся вецер і вецце — так назваў пазт кнігу сваіх выбраных вершаў. З 1932 па 1976 (да-

«Палозжыя ясен сумёты лінеіць, па заснежы нас ён нясе, зашэльх», — юнацтва акрыляе, кліча ў нязведаныя далі. Пазт яшчэ жыве ў тым часе, калі вершыца ў яснасць і абавязковасць шчасця, калі разбуджанае вясной, ззяе над ім неба яго кахання. Але ён не быў бы пазтам, калі б адгарадзіўся ад усіх трывог, замкнуўся ў коле сваіх спадзяванняў. У свеце неспакойна, і гэты неспакой прарываецца ў вершы М. Калачынскага: «Чакала ноч прыходу перуна. Ішоў ён спакава, грывеў заўзятая... А сілае людзям, што ўжо вайна на захадзе прыстрэльвае гарматы» («Начная грывота», 1938).

Сэрца яшчэ не хоча верыць у небяспеку, у хісткасць пішні, а ў радках ужо спее трывога («Змена», «Радзіме», «Развітальная песня», «Мая прысяга»).

Я лягу ў полі чыстым,
Вазьмі з планшэткі карандаш,
З бланкота вырві лісцін.

Прысядзь дзе-кольвечы ў цішы,
З якою дзень далей,
І верш пачаты дапішы,
Закончы, як умееш.

Надаю толькі, каб у ім
Гулі грамы паходаў,
І віўся ніў вясновых дым,
І чуўся хлеба водар.

Згадзіся, не шмат напісана вершаў вось такіх пранікнёных, такіх без надрыў і шчымлівых і светлых.

Сціпласць — не самая яркая рыса, не самая прывабная. А адкрыцці пазта, няхай сабе і не самыя вялікія адкрыцці ў пазэі, па сённяшні дзень адзілююць. Сёння, калі мы прывыклі да яркай метафарычнасці ў вершах, да высокага напалу пацуюць, да патрэбнай, а часам і непатрэбнай воліасці слова, спачатку некай недаверліва прыслухоўваемся да свайго хвалявання, чытаючы проста, сціплым радкі вершаў М. Калачынскага. А пасля разумееш, што якраз яны і кранаюць у табе далёка прыхаваную пашчоту.

«Даніна часін безгрывотных» — шчодрая даніна пазта, сталага свайм жыццём і творчым вопытам. А ў радках — тая ж яснасць, той жа давер да кожнага імгнення жыцця. Прыгавяецца архітэктар з аднайменнага верша, напісанага неўзабаве пасля вайны. Архітэктар кідаецца ў палаючы дом, каб уратаваць чарцяжы, ён і ў самым суровым хвіліны момант пра гарады, якія трэба адбудоваць. Гэта вялікі сімвал. Тут не проста пранікненне ў падсвядомыя глыбіні чалавечнасці, тут дакладны, усхваляваны партрэт сучасніка, саветага грамадзяніна.

Пазэія М. Калачынскага жыве надзённымі клопатамі людзей, яна заўсёды на пераднім рубяжы барацьбы за жыццё светлае і шчаслівае. «На ўз'яднанай зямлі», «Калі сустракаліся рэкі», «Закрасавала жыта», «Прачуўся звон шымбал», «Новы хлеб», «Беларускім нафтавікам», «Сноп на покуце», — гэта вершы, у якіх праўда жыцця становіцца праўдай мастацтва.

Разгарні ручніч,
І ўсё наноў паўстане,
Шлях нялёгка ўвесць, што з даўніны пралёг,
Ад слянінкіх — за зямлю і хлеб — паўстануў і да бітвы з каміністасцю палёў.
(«Роздум аб хлебе», 1973).

Лёс кожнага чалавека непарыўна звязаны з лесам сваёй зямлі, сваёй краіны. Лёс пазта — сапраўднага пазта! — гэта лёс яго народа.

... Перагорнута апошняя старонка, але я ведаю, што мне зноў і зноў вяртацца да кнігі, кожны раз адчуваючы ў душы радасць ад сустрэчы з пазтам, ад гаворкі з ім. Шырокая, стракатая геаграфія вершаў, калі назву адной мясціны змяняе другая, другую — трэцяя, добра гэта ці блага? Добра, калі за ўсім — лёс аўтара, калі яго дарога — дарога памяці. Няхай жа не канчаецца гэта дарога і на-ранейшаму вядзе пазта ў незнаёмую далеч, асветленую пазэіяй.

Таіса БОНДАР.

З ЛЮБОЎЮ ДА РОДНАГА ВІЦЕБСКА

У гэтай кнізе — расказ пра сябе і пра людзей, з якімі даўдзюся сустрэцца і працаваць, успаміны пра музычнае жыццё Масквы і Ленінграда, пра сваіх калег. Для беларускага чытача інга «За гранню мінулых гадоў» цікава ўдала: аўтар не, вядомы саваці кампазітар і дырыжор Гаўрыла Янаўлевіч Юдзін — наш зямляк, і адзін з раздзелаў прысвечаны музычнаму жыццю Віцебска першых гадоў Савацінай улады.

Успаміны Г. Юдзіна пра Віцебск, напісаныя з вялікім майстэрствам, са шчырай сімпатыяй да свайго роднага горада, раскаваюць аб падзеях, якія адбыліся больш чым паўвека таму назад. У іх — багацейшы фактычны матэрыял, насардзівае малавядомых або і зусім не вядомых раней фантаў. Г. Юдзін прыгавяе дзесяткі вядомых айчынных і замежных дзеячаў культуры і мастацтва, якія жылі, працавалі або гастраліравалі ў нашым горадзе. Л. Собінаў і М. Фігнер, М. Дабужынскі і М. Малько, М. Дубасаў і Э. Бай, К. Грыгаровіч, С. Шпільман, І. Салерцінскі, Ю. Шапрын — вось далёка не поўны пералік гэтых імёнаў.

Вялікае месца ўдзяляе аўтар расказу пра ўзнікненне і першыя гады існавання віцебскай кансерваторыі і пра ўдзел у гэтым А. Луначарскага. Хваляюць успаміны пра першага дырэктара кансерваторыі, стваральніка і кіраўніка сімфанічнага аркестра М. Малько. Мікалай Андрэевіч прыехаў у Віцебск у 1918 годзе з Петраграда, дзе быў дырыжорам Марыінскага тэатра. Цудоўны арганізатар і музыкант, ён змог стварыць у Віцебску аркестр, які значна пераўзыходзіў калектывы, што існавалі ў правінцыі. Прыкладзіў каштоўны фант стварэння ў Віцебску буйной і багатай нотнай бібліятэкі, большую частка якой потым загінула; толькі нязначныя рэшткі цяпер знаходзяцца ў бібліятэцы Беларускай кансерваторыі.

Карыстаецца Г. Юдзін таксама звесткамі, знойдзенымі ім у архівах ці ў друку таго часу. Сярод іх — узятае з «Известий Витебского губернского исполнительного Совета ученических депутатов» за 1919 год паведамленне пра тое, што калі ўся тэрыторыя нашай краіны была падзелена на шэсць музычных акруг для больш апэратыўнага кіраўніцтва музычным жыццём, то цэнтрам аднаго з іх, нароўні з Масквой, Петраградом, Ніжнім Ноўгарадам і Саратавам, стаў і наш Віцебск. «Гэты фант, — падкрэслівае аўтар, — з'яўляецца аб'ектыўным крытэрыем вялікага значэння Віцебска ў музычным жыцці краіны».

«Горад Віцебск, дзе я з'явіўся на свет... і дзе правёў першыя 16 гадоў жыцця, мне вельмі дарагі», — піша Г. Юдзін. Шчырасць прызнання аднаго з тых нашых знакамітых землякоў, што ўсё жыццё не парываюць сувязей з родным горадам, пацвярджае яго інга.

А. ПАДЛІПСКІ.

Г. Віцебск.

Г. Юдзін. За гранню мінулых гадоў. На рускай мове. М., «Музыка», 1977.

ты напісання твораў) — немалы прамежак, цэлае суквецце гадоў, юных і трывожных, апаленых вайной, палітых слязамі, шчаслівых, запоўненых працай гадоў. І шлях, не прамы і не лёгкі шлях, па якім нясе пазт даніну свайго сэрца.

«Даніна са спежак юнацтва» — любоў, па-чалавечы простая, любоў да Бацькаўшчыны, дзе «чорныя грэбні ўзяла ралля пад жаўруковыя песні» («Красавік», 1938), дзе «на паплавы свой пурпур вынеслі валожкі» («На паплавы, на паплавы...», 1938) і «імгла зялёная імгліць над дарожным палатном» («На маскоўскай шашы», 1938), дзе пасвіць вясёлае рэха Змітраўскі лес і бруццва чыстая-чыстая рачулка Бабёр.

Зямля, знаёмая танал,
Плыў пад самы небанрай,
Скуль сонца выйшла, — хоць рунамі
Бяры, як цёплы наравай.
(«Пілот», 1934).

Пазту верыш, верыш яго зроку, яго адчуванню характа і гармоніі. За простымі, здавалася б, словамі, не аздобленымі яркімі метафарамі радкамі — заўсёды шчырае захапленне, здзіўленне ад сустрэчы з лесам («Гербарый», 1933), з дзяўчынкай, якая нарвала пралесак («Дзяўчынка з маёвага лесу...», 1936), з волатамі-дубамі, што «выстаўляюць да хмар свае вузлаватыя рукі» («Сховішча малака»).

М. Калачынскі. Суквецце. Выбраныя вершы, Мінск, «Мастацкая літаратура», 1977.

«Даніна з вайсковага строю» — так назваў аўтар наступны раздзел. Другі раздзел кнігі, другая старонка жыцця. «Гэта згадзіць і то нават цяжка, а праісці гэта многа цяжэй», — напіша М. Калачынскі пазней, пасля, калі адгрыміць, апаліць зямлю, вайна. Праісці гэты шлях, перажыць усе страты і ўсе перамогі — значыць зразумець пану простага шчасця-жыцця, слухаць жаўруковыя песні, любавання рамонкамі, успамінаць пра люблага чалавека. Сэрца, перапоўненае болем за спаленыя вёскі і смерць таварышаў, нянавісцю да ворагаў, што рабаўнікамі прыйшлі на нашу зямлю, не камінее, робіцца яшчэ больш чутлым. Яно баліць ужо за цэлы свет. «Суровы зачын» (1941), «Партызанка» (1942), «Быль аб партрзе» (1943), «Фрагменты трыпціх» (1943), «Братоў знаходзяць сэрцам» (1944) — вершы жывуць і клічуць да змагання.

Не дапішу — ўжо блізня бой,
Гарыць зара на ўсходзе,
І хутка ў наступ пад зарой
Няхітры верш мой пойдзе, —
так гаворыць пазт у «Недапісаным вершы», які хочацца цытаваць увесь. Якая патрэба была мужнасць, каб напісаць гэты просты радкі, якая вера ў тое, што жыццё пераможнае!

Чытай, дружба, — адчуеш сам,
Чым мы жылі ў акапе,
На жаль, не ўсё я дапісаў
І стаўлю знак — шматкроп'е.
Калі ж парой — лёс гэты наш —

ПОШУКІ ІСЦІНЫ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 5).

шматгранны, «текучий» (Л. Талстой) характар Максіма Карнача. Апісваючы смерць маці Карнача, Шамякін успамінае смерць князя Андрэя. І, відаць, не выпадкова ўжо ў стылі самога Шамякіна адчуваюцца талстоўскія інтанацыі — яны гучаць як гуманістычная і культурна-этычная традыцыя: «Угледзеўшы яго, людзі паціва расступіліся, і ён убачыў нябожчыцу і ўразіўся, як усё звычайна і проста. І нічога страшнага з ім не адбылося. Нават халодны боль у сэрцы, што апёк там, у старшынёвай хаце і не сціхаў на вуліцы, раптам як бы пацяплеў і разліўся па ўсіх грудзях. Ад гэтага зрабілася цяжка дыхаць, не хапала паветра. Хачелася ўздыхнуць на поўныя грудзі, але баўся, што людзі палічаць непрыстойным такі ўздых... «Яе няма», — успомніліся Раіны словы. Так, мейч няма. Сэрца баліць па той,

што пайшла незаўсёды. А гэтая, якая ляжыць тут, здалася чужой і далёкай». Як усё гэта нагадвае аналагічныя сцэны ў «Дзяцінстве», у «Вайне і міры», «Ане Карэнінай» Л. Талстога, нагадае не па сістэме слоў, а па адчуванню смерці блізкага і роднага чалавека. І тут, як у Талстога, ёсць як бы два чалавекі: адзін — непадробна пакутлівы, як бы прыпаўшы да смерці, і другі — адлучаны ад усяго, які бачыць сябе збоку.

Цяпер, пасля смерці маці, як некалі пасля смерці брата Канстанцін Левін, Максім Карнач будзе ўспрымаць жыццё «пераважна з яго філасофскіх бокаў» (А. Фет). Праз некалькі дзён пасля пахавання Карнач, узаўяляючы ў скульптуры партрэт маці, падумае аб тым, што ўсе радасці кароткія, акрамя радасці працы. З гэтай думкай ён прыйдзе на бюро гаркома і з ёй жа, зняты з пасады галоўнага архі-

тэктара горада, вернецца не пераможаным, а пераможцам. Праўда, у фінале рамана аўтар, магчыма, паспяшаўшыся, аднавіў справядлівасць умяшаннем у справы Карнача сакратара абкома Сасноўскага, але характару героя гэты чыста фэбульны ход не пашкодзіў, бо, яшчэ не ведаючы адносінаў Сасноўскага, Карнач рашыў нікуды не ад'язджаць, не здавацца, застацца ў сваім горадзе і працаваць так, як працаваў раней, — з усім комплексам сваіх годнасцей і недахопаў архітэктара, чалавека, грамадзяніна.

Трэба сказаць, што ў працэсе пошуку ісціны ў творах Шамякіна, так або інакш, уцягнуты ўсе персанажы. І, бадай, не меншую ролю ў гэтым працэсе адыгрываюць тыя, хто ўдзельнічае ў ім негатыўна, як, напрыклад, Гукан у рамана «Сэрца на далоні», сакратар гаркома Ігнатвіч у «Атлантах і карыятадах».

У рамана «Атланты і карыятады» паказаны два тыпы партыйнага кіраўніка — Сасноўскі, чалавек маштабнага дзяржаўнага бачання, і Ігнатвіч — чалавек вузка-прагматычных поглядаў. Вобраз Ігнатвіча неадназначны, па-

свойму ён нават драматычны, як і вобраз Гукана. Суб'ектыўна — сумленны Ігнатвіч аб'ектыўна аказваецца сумленным з бязліваасці. Няздольны на рызыку, на дзёркі эксперимент, чалавек, які баіцца новых, не апрабаваных у вышэйшых інстанцыях рашэнняў, Ігнатвіч — банкрут не толькі як партыйны кіраўнік, але і ў чыста бытавым сэнсе — як бацька ў сям'і. Зразумела, пісьменнік не здымае з пасады і не прызначае на яе, ён толькі ўказвае на пэўныя з'явы рэчаіснасці і выносіць ім свой маральны прысуд. Прысуд, вынесены Ігнатвічу як не адзінкавай, а сацыяльнай з'яве, аб'ектыўны і бескампрамісны, што, на мой погляд, таксама сведчыць аб тым, што пісьменнік звязвае свае надзеі на агульны прагрэс (на гэты раз у адмоўнай форме) не з людзьмі зададзенай, праграмаванай сутнасці, а наадварот — з чалавекам вялікага размаху, які не баіцца памылак.

Механічнасць, аўтаматызм мыслення — з'ява страшная. Пагроза нівеліроўкі асобы адчува Шамякіным востра і тонка. Магчыма, тут, у моральна-псіхалагічным клімаце сучас-

насці, веку навукова-тэхнічнай рэвалюцыі з усімі яго дасягненнямі і выдаткамі, трэба шукаць вытокі сімвалічнага пісьменніка да натур незвычайных, яркіх. І гэтая мастацкая якасць Шамякіна ўзяўляецца прыкметай гуманізму.

Канструкцыя дзеяння ў Шамякіна заўсёды ўзнаўляе ў складаным проціборстве розных пачаткаў той жа вечны і канкрэтны шлях пошукаў ісціны. Шлях, дзе паражэнні непазбежныя, таксама, як і пераадоленне. Але, як правільна гаворыць пісьменнік, сакрэт творчасці — не ў самім па сабе сюжэце, а ў сюжэтных характарах. Упаўне магчыма, што кожны чалавек нясе ў сабе свой, яшчэ нікім не адкрыты і не напісаны рамана. Эстэтычная функцыя твораў Івана Шамякіна ў сучасным літаратурным працэсе вымалёўваецца як функцыя пісьменніка, які пільна ўзіраецца ў рэальную рэчаіснасць, у рухомасць і шматграннасць сучаснага жыцця ў яго чалавечых вобліках, у яго навацях, у яго сумненнях і памылках. А чалавек, як прадмет мастацтва, вечны і невычарпальны.

Галіна ЕГАРЭНКАВА.

Выхад двухтомнай анталогіі літоўскай савецкай паэзіі на беларускай мове — сапраўднае свята двух нашых народаў. Я вельмі добра ўяўляю, колькі спатрэбілася працы, творчай энергіі, каб выпусціць у свет такую анталогію. Велізарную работу правялі складальнік Рыціс Трымоніс, рэдактар Васіль Вітка, рэдактар і адказны за выданне Аляксандр Рэзанав, а таксама шматлікія паэты-перакладчыкі. Да гэтага часу ні на адной іншай мове няма анталогіі літоўскай савецкай паэзіі падобнага аб'ёму (у анталогіі прадстаўлены 84 аўтары). Нам вельмі радасна, што такое значнае творчае пачынанне зыходзіла ад нашых бліжэйшых суседзяў, і што яны выдатна справіліся з ім.

А цяпер хацелася б каротка нагадаць аб вытоках нашага творчага і культурнага супрацоўніцтва, аб выданнях перакладаў мастацкай літаратуры. Сталіца Савецкай Літвы —

каленняў, апублікавана ў нашай перыядыцы (газетах «Ціеса», «Літаратура і рэаліі», часопісах «Пяргале», «Нямунас», «Яўніма грата» і інш.).

Вялікую і карысную работу правёў беларускі літаратуразнавец А. Мальдзіс, які напісаў шырокае даследаванне пра беларуска-літоўскія літаратурныя сувязі. Гэтая праца апублікавана ў зборніку на беларускай мове ў Мінску ў 1970 годзе. Даследаванне А. Мальдзіса прапаўнае нашай увазе шмат цікавых момантаў і фактаў з гісторыі ўзаемаўзаўважэнняў літаратур. У ім, разам з іншым каштоўным матэрыялам, можна выявіць дакладныя бібліяграфічныя звесткі пра творы беларускіх пісьмнікаў на літоўскай мове і пра літоўскія кнігі, выдадзеныя на беларускай мове.

Цяпер хацелася б каротка спыніцца на літоўскіх паэтычных кнігах у перакладзе на беларускую мову. Трэба адзначыць, што ў пасляваенныя гады

бінаса Жукаўскаса — адкрываеца нямала новых, багатых паэтычных пластоў, дзе элементы сучаснай формы і мыслення арганічна спалучаюцца з глыбока народным духам.

Мяркую, з вялікай цікавасцю пазнаёміцца чытачы з лірыкай Юсінаса Марцінкавічуса. Ва ўяўленні многіх Марцінкавічус — перш за ўсё, аўтар пэм, свайго роду аднавіцель жанру драматычнай пэмы (успомнім яго трылогію — «Міндаўгас», «Мажвідас», «Сабор»). Але ж ён і пранікнёны лірык, у вершах якога так чыста і адухоўлена выступае свегаадчуванне хлебараба, яго мараль і этыка. У анталогіі змешчаны творы Юзаса Мацявічуса, Юдзіты Вайчунайтэ, Альбінаса Бярнотаса, Антанаса Дрылінгі, Марціліуса Марцінайціса, Уладаса Шымкуса, Іонаса Стралкунаса, Сігітаса Гяды, Альфонсаса Букантаса, Вяліты Пальчынскітэ, Іонаса Юшкайціса, Міколаса Карчаўскаса — таленавітых прадаўжальнікаў спра-

ПЛЁН НАШАЙ САДРУЖНАСЦІ

Вільнюс, які быў і раней важным культурным цэнтрам, — адыграла немалаважную ролю ў беларускім культурным жыцці. Тут жылі і працавалі некаторыя беларускія пісьмнікі, сярод іх — паэтэса А. Пашкевіч (Цётка), Янка Купала, Якуб Колас і іншыя. Характэрна, што Янка Купала, жывучы ў Вільні, сабраваў з паэтам Людасам Пірам, пісьменніцай Марыяй Ластаўскай, кампазітарам Стасісам Шымкусам, быў частым госцем у літоўскім клубе «Рута», дзе наладжваліся літаратурныя вечары...

Паэзія, у гады панска-польскай акупацыі, у Вільнюсе жыла і пачынала сваю літаратурную дзейнасць беларускія пісьмнікі Максім Танк, Піліп Пестрак, Валыцін Таўлай, Мікася Машара, Ніна Тарас і іншыя. Яны падтрымлівалі цесныя творчыя сувязі з прагрэсіўнымі літоўскімі літаратарамі — з Онай Мішотэ, Юзасам Кекітасам, Іонасам Каросасам, Альбінасам Жукаўскасам і іншымі. У той час выдаваліся на літоўскай, беларускай, польскай мовах альманахі, часопісы, дзе супрацоўнічалі прагрэсіўныя літоўскія, беларускія, польскія пісьмнікі. Часта гэтыя выданні падвяргаліся канфіскацыі з боку цензуры. Вялікая барацьба супраць сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту...

А сёння мы радуемся, што на кніжных паліцах літоўскіх чытачоў сабралася вялікая бібліятэка з кніг беларускіх пісьмнікаў, выпушчаных на літоўскай мове. Гэта — анталогія беларускай прозы, дзве анталогіі паэзіі (1952, 1958); праўдзіныя творы Э. Бядулі, Я. Брыля, П. Броўкі, І. Мележа, В. Быкава, М. Гарэцкага, І. Шамякіна, Максіма Танка, І. Чырынава, А. Адамовіча і іншых аўтараў. Убачылі свет таксама зборнікі вершаў Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Танка, М. Калачынскага. А ў канцы мінулага года выдадзены «Вага» ў серыі «Жывітэ-жэліна» («Сузор'е») выпусціла паэтычны зборнік Аркадыя Куляшова «Зіма ўцякае ночам». Гэтую кніжку пераклаў добры сябра беларускай літаратуры паэт Альбінаса Жукаўскаса. Выдадзена нямала перакладаў кніг беларускіх аўтараў для дзяцей. За апошнія гады нямала новых твораў беларускіх празаікаў і паэтаў, адстаўнікоў розных па-

першай літоўскай паэтычнай кнігай на беларускай мове была анталогія «Паэты Савецкай Літвы», выпушчаная ў Мінску ў 1954 годзе. А праз чатыры гады (у 1958 годзе, з выпадку Тыдня літоўскай літаратуры ў Беларусі) выйшла яшчэ адна анталогія — «Галасы сяброў». Сёння абедзве гэтыя кнігі — амаль бібліяграфічныя рэдкасці. Перш за ўсё яны маюць вялікае пазнавальнае значэнне. Акрамя таго, яны адлюстроўваюць і пэўныя тэндэнцыі, уласцівыя літоўскай савецкай паэзіі пасляваеннага перыяду.

Потым выйшлі ў Мінску зборнікі паэзіі Э. Межэлайціса, К. Данелайціса, С. Нерыса, Э. Матузіявічуса, А. Жукаўскаса.

Цяперашняя двухтомная анталогія падрабязна і цікава прадстаўляе беларускаму чытачу літоўскую паэзію з 1940 года да нашых дзён. Фактычна яна адлюстроўвае творчасць паэтаў усіх пакаленняў, усіх почыркаў — ад Вітаўтаса Монцівілы, Саламеі Нерыса, Людаса Піры і да прадстаўнікоў маладога пакалення — Альгімантаса Мікуты, Юзаса Марцінкавічуса, Оне Валюконітэ...

Як мне здаецца, у гэтай анталогіі дастаткова поўна і з густам прадстаўлены вершы нашых паэтаў, якіх ужо няма ў жывых — Саламеі Нерыса, Вітаўтаса Монцівілы, Баласа Сруогі, Вітаса Мікалайціса-Пучініса, Казіса Боруты, Тэафіліса Цільвіціса, Антанаса Вендлава, Оны Мішотэ, Уладаса Мазурунаса, Уладаса Грыбаса, Антанаса Іюнінаса.

З творчасці паэтаў старэйшага пакалення, якія працягваюць прымаць актыўны ўдзел у нашым літаратурным працэсе, найбольш ярка выдзяляюцца пераклады вершаў Альбінаса Жукаўскаса, Антанаса Мішкініса, Костаса Корсакаса, Эдуардаса Межэлайціса, Аляксіса Хургінаса, Вацаса Рэймерса.

У другім томе ярка, у поўную сілу гучаць радкі прадстаўнікоў актыўнага пакалення, якое прынесла ў літоўскую паэзію нямала новага, жыватворчага, — Юсінаса Марцінкавічуса, Альфонсаса Малдоніса, Яніны Дзегуцітэ, Альгімантаса Балтакіса. Іх творчыя шуканні сёння жываць творчасць паэтаў маладых пакаленняў.

Але, магчыма, беларускія чытачы звернуць увагу на тое, што і ў паэзіі прадстаўнікі нашага старэйшага пакалення — Аль-

вы старэйшага пакалення.

Перагортваючы і чытаючы гэтую анталогію, я задумаўся: якім чынам можна было б параўнаць, супаставіць літоўскую паэзію з вопытам беларускай паэзіі?

У беларускай паэзіі ў розных аспектах і аддзінках заўсёды надзвычай ярка выступала народнасць, адбівалася трывалая сувязь з роднай глебай, высокая патрыятычная і грамадзянская адказнасць. Ваша літаратура багата паэтычнымі традыцыямі ваеннага часу, якія па сённяшні дзень так або інакш жывяць дрэва вапай паэзіі. А дрэва гэта разгалінаваныя і пышныя заліскі. У агульнаасозным кантэксце ярка прагучала і працягвае гучаць беларуская пэма, дыяпазон якой незвычайна шырокі. А ў Літве і за яе межамі гучаць пэмы Юсінаса Марцінкавічуса. Было б цікава калі-небудзь сабрацца нам усім разам у Мінску або ў Вільнюсе і ўсур'ёз, добра падрыхтаваўшыся, пагутарыць пра такі жанр, як сучасная пэма.

Цікаваю, мяркую, размову можна было б правесці на тэму: «Паэзія прадстаўнікоў сярэдняга пакалення ў Літве і Беларусі». Можна было б пашукаць нейкія паралелі паміж творчасцю, скажам, Альгімантаса Балтакіса і Рыгора Барадуліна. Варта было б падумаць нам пра дзелавыя, прынцыповыя, не «парадныя» гутаркі пра паэзію як у Вільнюсе, так і ў Мінску. Я перакананы, што гэта было б цікава, карысна і мела б глыбокі сэнс. Мы ж суседзі, дык давайце сустракацца часцей. Асабліва пажадна, каб гэтыя кантакты завязаліся паміж паэтам маладых пакаленняў, таму што менавіта ім належыць яшчэ многае зрабіць, стварыць, перакласці...

Анталогія літоўскай паэзіі падахвочвае і нас саміх як бы па-новаму зірнуць на сваю паэзію і убачыць яе лепшыя бакі, а таксама некаторыя недахопы.

Хочацца ад усёй душы падзякаваць беларускім літаратарам, выдавецтвам «Мастацкая літаратура» за гэтую анталогію. Вялікае дзякуй яе рэдактару Васілю Вітку, членам рэдкалегіі Максіму Танку, Анатолю Вярцінскому, рэдактару гэтага двухтомніка Аляксю Рэзанаву. І асабліва наша падзяка — паэтам-перакладчыкам!

Эўгеніус МАТУЗІЯВІЧУС.

АЧЫШЧАЛЬНАЯ СІЛА СМЕХУ

У беларускай прозе відавочна нольнасная перавага сур'ёзных жанраў над гумарыстычнымі і сатырычнымі. Мабыць, гэта адна з прычын таго, што радкія творы гумарыстаў і сатырыкаў не заўсёды знаходзяць адпаведнае разуменне чытацкай аналітычнай, даследчай, сацыяльна-псіхалагічнай прозе. Вясёлая сцэна, гумарыстычны дыялог, жартаўлівае фразы, іранічнае слова, сам сатырычны пафас твора ўспрымаюцца «ўсур'ёз». Знікае таямніца мастацкасці і вобразнай пераканаўчасці. Разбураецца вобраз.

Дарэчы, у гэтым нярэдка павінны і самі гумарысты і сатырыкі. Назвы некаторых іх твораў настрайваюць на філасофскі, роздумны, сур'ёзны, на які сабе хочаце, толькі не вясёлы лад і ад самага пачатку пераходзяць у сур'ёзнае чытацкаму ўспрыманняю. Не вытрымліваюцца чысціня жанру.

Назва новай кнігі Паўла Місько «Чэрці ў коміне» адразу выклікае ўсмішку і падрыхтоўвае да належнага ўспрымання апавяданняў, маналогаў, фельетонаў, літаратурных пародый, сатырычнай аповесці, якія сабраны ў ёй. Тое ж самае можна сказаць і пра назвы асобных раздзелаў, кожнага твора: «За лужком, за рэчкаю», «Дзеркачом па рэбрах», «Пегас брыкаецца», «На зачараваным востраве, або Баба Яга—Залатая Нага», «Нуль без палачкі», «Ахвяра моды», «Пачом сёлета Пегасы?». Чытач не абманваецца ў сваім чаканні.

П. Місько ўмее знаходзіць у жыцці смешнае. Гэта перш за ўсё з'яўляюцца аб'ектыўнаму ходу сацыяльнага развіцця, у якіх адлюстроўваюцца некаторыя грамадскія супярэчнасці эпохі. Аднак пераход ад адмоўнага да камічнага, ад жыцця да мастацтва патрабуе асэнсавання супярэчнасцей, якія ляжаць у аснове гэтых з'яў. Узнёкае неабходнасць у сатырычным таленце. П. Місько ўмее не толькі смяляцца, але і смяшыць. Ён умее бачыць у страннай, шматстайнай жыццёвай рэальнасці неадпаведнасць зместу форме, мэты—сродкам, новага—старому, узвышанага — нікчэмнаму, сапраўднага—уяўнаму...

Вось, напрыклад, маналог былога брыгадзіра Мірона Яруты. Гэты, па вызначэнню аўтара, «дзівак-чалавек» адстаў ад жыцця сённяшняга вёскі, і ўсё яшчэ намагаецца вярнуць учарашні дзень. Ён глядзіць на сучаснасць з пазіцыі мінулага, спрабуе сённяшняе праяві нагаснага жыцця ўявіць у старой, аджытай форме і нязменна выклікае смех.

Або, скажам, маналог выпускніка дзевяцігодняй Калі Верхаводні «Як мы бычок нагульвалі». Вацыма гэтага падлетка, які ні то наўмысна, ні то несвядома блытае смешнае з сур'ёзным, а сур'ёзнае са смешным, мы бачым паводзіны нагаснага пастуха Еўдзікіма Іванавіча Даўлюка, які, наглядзеўшыся спартыўных тэлепрадач, штодня наладжваў саборніцтва бычком у сваім тэле, замест таго, каб нагульваць прывагу.

Аўтар хвотна выкарыстоўвае багатыя сродкі гумарыстыкі — ад прыёмаў чыста знешняга камізму да спосабаў псіхалагічнага пранікнення ў душэўны свет сваіх герояў. Ён нязменна ідзе ад знешняга да сутнасці і фіксуе уважліва, скурупаўзна, пільна ўсё, кае адхіленне ад маральнай нормы, называючы адмоўнае ў жыцці сваім імем, высмейваючы яго, асвятляючы бясплітасным промнем сатыры.

Даўно вядома, што лёгка смяшыць з дапамогай увядзення кантрастнага бытавога фону, звычайнага абгрызвання зараней камічных сітуацый, сугучных слоў. Куды цяжэй стварыць сатырычны характар. Тут ужо мала чыстага адступлення ад знешняга праўдападобства ў абмалёўцы героя, простага перабольшання і фармацый асобных яго рысаў. Неабходна цэласнае бачанне характара, разуменне яго духоўнай сутнасці і веданне яго шматлікіх праў і рысаў. Сатыры П. Місько падуладны не толькі знешняму стану, яго перажыванні. Тут і гратэсны вобраз Ягі-Канцавога-Перабіноса з сатырычнай парадыйнай аповесці «На зачараваным востраве, або Баба Яга—Залатая Нага», і гумарыстычны характар створаны ў «маналогах» Мар'яны Ячнік, шафера Тараса Сербіча, даярні Адаркі Сароні, транкарыста Рыгора Чацвярціні, гора-будавніка Юзіка Ваўнянікі, нагасніцы Палашкі Ціхун, будучай гараджанкі Алены Дзядзіул, і былой гараджанкі Таклі Пужыль.

Розныя формы камічнага ў творах П. Місько, ад гратэску да іроніі, ад сарказму да жарту, уваходзяць у складаны ўзаемадзейнічэнні і ствараюць непаўторную, я сказаў бы, міськоўскую, атмасферу смеху. Смеху з'едлівага, трапнага і вясёлага. Смех П. Місько вынілае радасным эмоцыям, бо сцвярджае дабро, праслаўляе сацыяльнае здароўе грамадства, маральную чысціню асоб, супрацьстаяць носнасці і злу.

У гэтых адносінах вылучаецца аповесць «На зачараваным востраве...». Яна завяршаецца сцэнай, дзе з бліскучай і дробнай у сваім імкненні да асабістага ўзагажання Бабы Ягі здымаюцца адна за адной яе сапраўдныя маскі—зайбойцы Канцавога і кіраўніка асобнай карнай сотні Перабіноса. Такі канец нечаканы, але ненаўмысны: уласніцтва стабіцца ў лагічны рад роднасці іму паніццяў, такіх, як злачыства, зайбойства, бесчалавечнасць. Іменна на глебе уласніцтва, згаізму, нянавісці вырастаюць такія злавесныя фігуры як Яга-Канцавога-Перабіноса.

Смех П. Місько жыццесцвярджальны, аптымістычны, радасны. Ён выўляе жыццёвы супярэчнасці і адначасова дапамагае пераадолець іх, раскідваючы ісціну, папярэджваючы небяспеку, якой з'яўляецца для грамадства зло ў шматлікіх яго праявах.

Асобна трэба сказаць пра літаратурныя пародыі П. Місько. Яны вылучаюцца на фоне нават такіх яркіх і трапных пародый, як тыя, што сабраны ў зборніку «Вясёлае лустэрка» Язэпа Таўшчэзнага. У лепшых сваіх праявах яны парадзіруюць не асабіста сцэна, стылю таго або іншага пісьменніка, не «выхапленыя» з твора два-тры радкі, а выўляюць цэлыя крытычныя канцэпцыі творчасці. Пародыі на Я. Брыля, Р. Барадуліна, А. Грачанікава, У. Караткевіча, І. Пташнікава, В. Сачанку, Я. Сіпакова выклікаюць да жыцця непасрэдна мастацкае цікавасце да іх творчасці, вострым адчуваннем характарыстычнасці іх вобразна-стваральвай сістэмы, імкненнем, сінтэзаваць у сатырычнай форме свае ўяўленні аб творчай індывідуальнасці.

У кожнага пісьменніка можна знайсці словы з канкрэтным значэннем, прадметным дэталі, гіпербалізаваўшы якія, лёгка дабіцца камічнага эфекту. Але гэта прымытны шлях, які па сутнасці адмаўляе вобразнасць наогул і асуджае ўсё, кае нечаканае, нязвычайнае слова ў мастацкім творы. Такія пародыі антылітаратурныя. Прыкладаў яе, на жаль, занадта шмат, каб пералічваць. П. Місько менш за ўсё імкнецца да наўмыснага «зніжэння» стылю ўзгата ім узору. У яго пародыях заўважваецца зорнае вока крытыка і літаратурна зрудзіраванага чалавека, у іх прысутнічае шырокі кантэкс сучаснай літаратуры. Ён піша пародыі ў двух выпадках: калі яму не падабаецца твор або калі твор выклікае бурны радасны эмоцыі чалавека, які сутыкнуўся з незвычайнай, яркай мастацкай з'явай. Літаратурныя пародыі П. Місько ў гэтых адносінах у добрым сэнсе зацікаўленыя, бо выўляюць яго неабяшчывы погляд на родную літаратуру.

Сучасная беларуская проза, развіваючы і паглыбляючы плённыя традыцыі Я. Коласа, К. Чорнага, М. Гарэцкага, шмат дасягнула ў паказе чалавечага быцця праз быт, знешняю, відавочную рэальнасць. Але ўсё часцей заўважваецца пэўная аднастайнасць стылявых сродкаў, некаторал звужанасць тэмага падыходу да жыцця, які, няма сумнення, яшчэ далёка не вычарпаў сабе і свае эстэтычныя магчымасці, але тым не менш выклікае нейкае незадавальненне. Літаратура моцная сваёй шматстайнасцю — шматстайнасцю мастацкіх сродкаў, багаццем творчых індывідуальнасцей. Рэальна складанасць — крыніца яе жыццяздольнасці і развіцця. Кніга П. Місько «Чэрці ў коміне» ўзбагачае нашу ўяўленне аб магчымасцях беларускай прозы, аб змястоўных і эспрэсіўных патэнцыях нашага беларускага слова. Іменна таму яе выхад у свет вельмі і вельмі дарэчы.

Міхась ТЫЧЫНА.

П. Місько. Чэрці ў коміне. Апавяданні. Фельетоны. Літаратурныя пародыі. Аповесць. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1978.

ПРАВА, ГАРАНТАВАНАЕ ЖЫЦЦЁМ

Сёлетняя вясна прыйшла да нас з гарачым адабрэннем Канстытуцыі Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі.

Вось артыкул сорака трэці з шостага раздзела Асноўнага Закона: «Грамадзяне Беларускай ССР маюць права на адукацыю». Колькі за гэтым словам стаіць! Гэта ж не толькі права бясплатна карыстацца шматлікімі навучальнымі ўстановамі нашай рэспублікі. Гэта і ўсе 159 тысяч агульнаадукацыйных школ Саюза са светлымі, добра абсталяванымі класамі-кабінетамі, спартыўнымі заламі і бібліятэкамі, якія грамадзяне нашай рэспублікі могуць наведваць нараўні з усімі грамадзянамі СССР; гэта і звыш 6200 прафесійна-тэхнічных вучылішчаў краіны, звыш 4300 тэхнікумаў, 359 вышэйшых навучальных устаноў, у якіх жыхары рэспублікі, як і ўсе грамадзяне СССР, маюць права вучыцца і атрымаць закончаную адукацыю; гэта і прадстаўленне дзяржавай навучэнцам розных ільгот і дапамог, не кажучы ўжо пра бясплатнасць самога навучання.

Гэта і завабывае працоўных Краіны Саветаў, ні ў чым непараўнальны перавагі нашага савецкага жыццёвага клімату, што асабліва ярка кідаецца ў вочы на фоне сённяшняй пыхлівай заходняй так званай «дэмакратыі», пустазвоннай балбатні зааі-яніскіх дэмагогаў аб «правах чалавека», захвальвання буржуазнага «раю» і «асалод» капіталістычнага жыцця.

Мне ўспамінаецца дзяцінства. Яно, як і ў тысяч савецкіх дзяцей, было апалена вайною, прайшло праз пажарышчы і нясперны боль, праз партызанскія буданы. У 1944 годзе, калі ў выніку бліскуча праведзенай аперацыі «Баграціён» доблесная Савецкая Армія пры падтрымцы партызан вызваліла Беларусь ад фашысцкай навалы, мае аднагодкі зноў селі за парты. Гэта былі вучні-пераросткі ваеннай парты, якіх, нягледзячы на розны ўзрост, аб'ядноўвала гарачае жаданне вучыцца і прыносіць карысць Радзіме... Нялёгка то былі гады. Ляжалі ў руінах гарады, вецер гуляў на папалішчых былых сёл. Тыя са школ, што і ўцалелі, былі ператвораны фашыстамі ў казармы. Не хапала партыў, школьных дошак, не было сшыткаў, падручнікаў. Маім аднагодкам давялося пачынаць той навучальны год незвычайна. Адмывалі класы ад бруду, а часам і крыві — там, дзе гітлераўцы катавалі мірных людзей, — рамантавалі парты, вокны, дзверы. Аднак нядоўга давялося мне правучыцца ў школе. Вынікі страшэнных выпрабаванняў ваеннай парты далі аб сабе знаць, і я злёг на восем доўгіх гадоў.

Дома, лежачы на драўляным шчыце, вучыўся. Мяне, хворага падлетка, не пакінулі ў бядзе. На дапамогу прыйшлі партыйныя і савецкія органы, сябры, Савецкая дзяржава. Мне дапамаглі арганізаваць вучобу дома. Я не змог хадзіць у школу — школа прыйшла да мяне.

На дожку прынялі мяне і ў камсамол. Дзе, у якой капіталістычнай краіне так званага «свабоднага свету», было б магчыма такое? Дзе б мне, падлетку з рабочай сям'і, сыну сацітаркі, хлапчуку, скалечанаму вайной, былі б дадзены ўсе магчымыя лячэнні і вучыцца, набыць вышэйшую адукацыю, стаць пісьменнікам? Гэта стала магчымым толькі ў нашай краіне, краіне перамогшага сацыялізму, краіне вялікага Леніна. Моладзь наша жыве ў шчаслівы час. Калі на традыцыйныя школьныя вечары-сустрэчы прыходзяць былыя выпускнікі, прыходзяць ветэраны партыі, ветэраны вайны і працы, перад сённяшнімі школьнікамі паўстае жывая гісторыя роднага краю, і не толькі краю, але і ўсёй Радзімы.

Вось адна са школ гарадскога пасёлка Узла, у якой пекалі вучыцца і я, школа імя Аляксандра Сяргеевіча Пушкіна. Колькі слаўных іменаў — хлебарабаў, рабочых, урачоў, вучоных, афіцэраў Савецкай Арміі, дзеячаў літаратуры і мастацтва сярэд іе выпускнікоў! Гэта і камуніст Фёдар Міхайлавіч Ус, былы вучань, а потым настаўнік той жа школы, які ў гады ваеннага ліхадзея са зброяй у руках адстойваў права на жыццё, права на адукацыю і шчасце сваіх вучняў — і не толькі сваіх. Гэта ўдзельнік абароны Брэсцкай крэпасці беларускі драматург Адольф Махнач. Гэта і доктар фізіка-матэматычных навук, рэктар Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта Барыс Васільевіч Бокуш. Гэта і прадстаўнікі больш маладога пакалення — Генадзь Кутылоўскі, галоўны інжынер будаўніцтва Ерванскай атамнай электрастанцыі, з паспяховым уводам у строй першай часткі якой вітаў не так даўно будаўнікоў Леанід Ільіч Брэжнеў; капітан Савецкай Арміі Уладзімір Грышук і многія іншыя.

Расказы Уладзіміра Грышука на сустрэчах школьнікі слухаюць з асаблівай увагай. Можна, таму, што не згасла ў школе тэма пасмяротнага подзвігу бацькоў, што адзін з атрадаў следарытаў збірае матэрыялы і дакументы аб былым выпускніку школы Мікалаю Міхайлавічу Навіцкім, якому пасмяротна было прысвоена званне Героя Савецкага Саюза за тое, што ў баях на Паўночным Каўказе закрыў сваім целам амбразуру варожага дота і гэтым забяспечыў паспяховае наступленне таварышаў на зброі. Імя Мікалая Міхайлавіча Навіцкага навечна занесена ў спісы адной з часцей Маскоўскай ваеннай акругі, аб ім напісана кніга.

Ушанаванне подзвігаў тых, хто ў гады ваенных выпрабаванняў не шкадаваў жыцця свайго ў баях за Радзіму, у барашбе з лютымі ворагам, стала характэрнай з'явай для ўсіх нашых школ.

Мне давялося бачыць, з якой любоўю аформлены куточак, прысвечаны дзейнасці партызан Варашылаўскай брыгады ў школе № 1 горада Капыля, стэнд аб героях Лаўскага бою ў Песачанскай сярэдняй школе, як захоўваецца і ўшаноўваецца памяць аб загінуўшых героях-земляках у многіх школах Ушаччыны, Століншчыны, на Гродзеншчыне, у Мазыры, Клецку, Брэсце, Барысаве.

На памяць прыходзяць словы Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Леаніда Ільіча Брэжнева з даклада на ўрачыстым пасяджэнні Цэнтральнага Камітэта КПСС, Вярхоўнага Савета СССР і Вярхоўнага Савета РСФСР, прысвечаным шасцідзясятай гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі: «Савецкі народ з упэўненасцю глядзіць у будучыню. Ён двёрда ведае, што жыццё будзе станаўліцца ўсё лепшым, усё прыгажэйшым, усё больш змястоўным. Залог гэтага — праца, самаадданая, натхнёная ідэаламі камунізму праца мільянаў мужчын і жанчын. Залог гэтага — ленынская, навукова абгрунтаваная палітыка Камуністычнай партыі».

Даір СЛАУКОВІЧ.

8 мая на Цэнтральнай плошчы Мінска ў час гарадскога конкурсу самадзейных духавых аркестраў.

Фота І. АБРАЎЦА.

Эндрэ АДЗІ

Венгерскі геній-творца Эндрэ Адзі нарадзіўся сто гадоў назад. Ён быў не толькі самым вялікім паэтам сваёй эпохі, але і яркім публіцыстам і прызнаным навілістам.

Эндрэ Адзі быў сапраўдным патрыятам, песніром венгерскага народа. Ён лічыў, што «унлад венграў у агульначалавечую справу каштоўны і можа спатрабіцца чалавецтву ў яго шляху да зорак». Паэт быў перакананы, што «прыгнечаныя, зламаныя венгры і іншыя народы» толькі разам, з'яднаўшыся, змогуць скінуць свае кайданы і толькі сумеснымі намаганнямі пабудаваць на берагах Дуная новы, больш чалавечы свет.

Песня венгерскага якабінца

Кроў з пальцаў сочыцца адразу,
Калі цябе мы запыём,
З табой жывём ці паміраем,
О, Венгрыя, мой край, мой дом!

Баляць і вочы ў нас і душы,
Ці дачакаемся часоў,
Каб Вавілон рабоў-народаў
Прагнаў дрымоту доўгіх сноў!

Пара жаданням абудзіцца,
Пара імкнуцца да святла!
Журба славян, румын і венграў
Заўжды аднолькавай была.

Яднаюцца ў тысячагоддзях
І ганьба і прыгнёт людзей,
Пара сустрэцца у змаганні
На грэбнях барыкад ідэй!

Размова Отла і Дуная
Вясёлай не была нідзе,
Няшчасны той ў краі Арпада,
Хто не гвалтуе, не крадзе.

Калі ж з'яднаем рашуча,
Дакуль змагацца нам у сне?
І мы, народы пад прыгнётам,
Прачнемся зноўку альбо не?

Дакуль паганцам уладарыць,
А нам баяцца і трываць?
Дакуль народу ў цеснай клетцы
Шпаком зняволеным спяваць?

О, Венгрыя, край сумных, бедных,
Дзе хлеб і веру ў ім шукаць?
Ды ўсё-ткі Будучыню ўбачым,
Калі адважымся паўстаць!

Камень падкінь...

Камень падкінь — да зямлі ён імкнецца,
Так і сын твой дадому прыб'ецца,
Маленькі мой край.

Ідзе ён да памятных вежаў паволі
І доўга смуткуе, цалуючы поле,
Дзе парасткам узышоў.

Хоча ўцячы і застацца ён хоча —
Змоўкне часова і зноўку клякоча
Яго мадз'ярская кроў.

Гнеўны, адданы табе і няверны,
Я застаюся засмучаным венграм,
Так, застаюся тваім.

Каменем я узлятаю над бруччай,
Уніз упаду — і будзе балюча
Любай краіне маёй.

Няхай жа кідаюць мяне. Не баюся,
Усё роўна я зноўку вярнуся —
Сто разоў і навек.

Далёкія калёсы

Калі за гарадской ускраінай
Павісне месяц безгалоса,

Загрукаюць па бруку гулка
Яны,
Далёкія калёсы.

Пад месяцам гучаць матывы
Элегій (гэта не здалося).
У асеннім бляску бела-белым
Скрыпяць
Далёкія калёсы.

Не спіцца. Месяц пасылае
На дол святло. Ірдзяцца росы.
Яні тут сон, калі даўно ўжо
Грымяць
Далёкія калёсы.

Купіць-прадаць — так чалавек
І суджана, напэўна, лёсам.
Скрыпяць утулкі, плачуць восі.
Аж крэкчуць, чуецца,
Калёсы.

Світае. Месяц круглатвары
Сплывае у туман бялы.
Святло пагасла, і ўпацёмку
Паўзуць
Далёкія калёсы.

Не спіцца ў горадзе калекам
І беднякам, галодным, босым.
Яны чакаюць, хто там едзе? —
Грымяць
Далёкія калёсы.

Знік месяц. І пяшчотна сонца
Праменне кінула на плёсы
І лезе нібы цуд у неба:
Паўзуць
Далёкія калёсы.

Вяртаюся ў родную вёску

Глядзіць спакойна і сурова,
Бадзюга з горада ні слова
Не скажа груба.

Пляла мне сеткі патаемна:
Прад ёй схілюся на калені,—
І грэх адпусціць.

Бадзюга з думкаю адною,—
Са шкадаваннем і любоўю,—
Чакае вёска.

Як і раней, мяне, малага,
А не стамленага дарогай,
Сустрэне ўсмешкай.

І ціха скажа: «О, малеча,
Ты абпрыся мне на плечы,
Я патрымаю».

Лагодзіць і гушкае сонна,
І святасць мірнага закона
Душу напоўніць.

Нібы матуляі пакараны,
Што быў такі непаслухмяны,
Засну навечна.

Пераклад Ю. СВІРКА.

«ТЭАТР— ГЭТА МАЁ ЖЫЦЦЁ...»

Зала поўная. Вочы глядачоў цікава і хвалявана суцяць за дзеяннем. Усе па-свойму перажываюць жыццё людзей тых, што на сцэне. А ў іх, у гэтых людзей, усё складана. Кожны кліча да добра, узамаразнення і ўзаемнага каханья, а ланцужкі лёсу не сыходзяцца...

Пайшла ад хлопца каханая. Пайшла назаўсёды. Без яе ўсё на зямлі скончалася. Рукі абхапілі галаву...

І рантам: «Я люблю цябе, як ніхто, ніколі, нікога ў свеце не любіў! Я люблю цябе, як ніхто і ніколі... Я люблю цябе!»

Дзяўчынка, яшчэ школьніца, трохі нязграбная, а доўгімі тонкімі нагамі і такімі ж доўгімі рукамі, стоячы на калечках, са слязамі ў вялікіх, прыгожых вачах, шэптам, які іншы раз здаваўся мацнейшым за крык, свярджала любоў.

Зала знямела ад гэтых слоў, самых неспадзяваных, самых моцных і шчырых. Гэта ж яна, Люба (адна з гераній п'есы А. Сакаловай «Фантазія Фарашева» ў рэжысуры М. Кавальчыка) у пачатку спектакля выбегла на сцэну і так бесклапотна адмовілася есці катлеты, прыгатаваныя мамаю; гэта яна магла грубіяніць сястры, а потым прыходзіць да яе з павіннай; гэта яна, перасварыўшыся з усімі і, як малады пень, выцягнуўшы шыю, крычала надрыўным фальшэтам: «Усе к чорту. Я таксама пайду замуж. Сягоння! Зараз жа!» І зноў, з неперадавальным жалем у голасе і ў вачах, прасіла тую ж сястру ўзяць яе з сабой...

Любоў да чалавека, закаханага ў яе сястру, нарадзілася з самага першага дня, калі ўбачыла яго на лэсвіцы свайго пад'езда. Як усё падлеткі, хваляючы каханне і бяжучы на смехі, яна сама часта смяецца з адносінаў сястры і Паўла Фарашева, заве яго вар'ятам. І менавіта яна ж — за яго, калі сястра ідзе да другога. «А пра Паўла ты падумала? Што будзе з ім? Гэта ж ён прыходзіў да цябе, калі было цяжка, ён прыносіў кветкі і супішаў цябе. А пра яго ты падумала?»

Маленькі пакойчык-грэмёрная, у якім мы сядзім з Таняй Хвосцікавай, выканаўцай ролі Любы, абараняе нас ад закуліснага гаму і мітусні. Таня ветлівая і сур'ёзная. Упершыню так блізка бачу яе твар. Ён адкрыты і чысты. Прыгожы. Вочы выразныя, з заўсёды бліскучымі кропкамі ўзбуджанасці.

У тэатральна-мастацкі інстытут Таня прыйшла не адразу. Праваправа слабе, ці на самой справе не можа без сцэны жыць, ці проста так, як назвала маці, «вечер у галаве гуліе». Таму год працавала аператарам ЭВМ і хадзіла ў інстытут, дзе вучыўся яе старэйшы брат, глядзела дыпломныя спектаклі, многа чытала, назірала, не прапусціла ніводнай прэм'еры ў тэатрах.

На экзамене чытала вершы Марыны Цёткавай. Чытала пранікнёна, адчуваючы кожны радок, кожнае слова... І стала студэнткай. Было цяжка. У першым семестры нават здавалася, што адлічаць. Можа, на самой справе не атрымлівалася, а можа, больш здавалася, што не атрымлівалася, як усім патрабавальным да слабе. Тацяня заўсёды з вялікай цеплынёй гаворыць пра сваіх любімых настаўнікаў — Манакову, Маланкіна, Шагіцэвіч, які змаглі «выцягнуць» усё, што было схавана там, «у сярэдзіне», памаглі набыць асновы майстэрства, якое ніяк не давалася спачатку. Праўда, заўсёды з задавальненнем і умела чытала яна вершы. Калі была студэнткай 2-га курса, стала лаўрэатам Усеаюнаўскага конкурсу чытальнікаў у Ленінградзе, куды сабраліся майстры слова не толькі з Савецкага Саюза, але і з Польшчы, Балгарыі, Чэхаславакіі. Чытала «Патэрыю» А. Вазнясенскага. Потым, праз год, зноў на Усеаюнаўскім конкурсе і зноў у Ленінградзе, атрымала трэці месца за ўрывак са свайго любімага твора «Майстар і Маргарыта» М. Булгакава. І яшчэ адно вылучае Таня, гаворачы пра тое, чым абавязана пераходзіць ад нуды да пэўнага поспеху. Былі каханне, вялікае, чыстае, з ім было звязана многа надзей, планаў, але давялося разлучыцца. Гэта перавярнула душу. Драматызм жыццёвых сітуацый,

вядомы па п'есах, стаў зразумелым — па асабістым вопыце...

Якраз тады Уладзімір Андрэвіч Маланкін прапанаваў ёй ролю Верачкі ў «Апошніх» М. Горкага. Узяў у Рускі тэатр БССР, іграць з прафесійнымі артыстамі. Гэта быў дэбют.

Шаснаццацігадовая Вера слепа любіла свайго бацьку, бачыла ў ім ідэальнага чалавека. Калі аб ім гаварылі дрэнна — крычала: «Няпраўда, няпраўда. Нахабнікі і п'яніцы не могуць кіраваць людзьмі, а тата мог. Ён кіраваў і яшчэ будзе, ён разумны і добры чалавек». І вось — пералом. Яе хочучь аддаць замуж за багатага Кавалева. Даюць 5 тысяч. Так рашыў яе бацька. Вера звяртаецца за дапамогай да Якарава, які здаваўся ёй спачатку вельмі добрым, прыстойным чалавекам. А чалавек гэты на самой справе аказаўся гнабнік, падлюга, падонак. У гледача міжволі сніскаецца сэрца, некаторыя нават плачуць, калі стаіць на сцэне худзенькая Вера, з раскудлачанымі валасамі, з зачэпым футрайкам у руках і з новым, зусім новым позірам — стомленым, злым, пагаслым. Куды падзеліся энергія, наіўнасць, захапленне жыццём і людзьмі! Яе падманулі. Усе падманулі. І бацька, і чалавек, ад якога яна чакала паратунку, і сёстры. За два дні, што жыла ў Якарава, яна спазнала новую філасофію жыцця. Вера адкрыла для сябе новы страшны закон: усё вакол чорнае і бруднае, усё купляецца і прадаецца, нават пачуцці. Усе маніць.

Актрыса вельмі эмацыянальна раскрыла паварот у лёсе свайго герані. Якія печаканія для нас фарбы знаходзіць, напрыклад, яна, калі цвёрда, «чужым» голасам вымаўляе звертае да Якарава: «Паслухай,

акалотачны! Той дзяўчынк, што пачала ў цябе дзве пачы — адну з іх супраць волі свай — з табой, — гэтай дзяўчынк больш няма. Ты зразумеш гэта не зараз...»

Ёй апладзіруе зала. Яе адзначаюць патрабавальныя крытыкі. Яе падтрымліваюць калегі. Як жа сама актрыса, яе «пацалаваў бог»: найшло нейкае творчае прасвятленне, натхненне. Робатай на сцэне, завучаннем ролі, нават адсутнасцю вольнага часу — словам, натхнялася самім жыццём. Сваім жыццём, у якім нічога не павіна быць 50-працэнтага. У якім можа быць толькі высокі градус існавання.

Усё трэба рабіць зараз — потым будзе позна.

Тацяня хочацца, каб у тэатры атрымлівалася ачышчэнне душы чалавечай. Хай людзі не думалі, што жыццё сумнае і празаічнае; не трэба толькі ставіць вышэйшай мэтай дываны ды машыны... А таму на сцэне не павінна быць фальшу. Вось і заўдае маладуу актрысу, па яе выразу, «сабана самааналізу». Таню цікавіць не тэатр у тэатры, а само жыццё. Яна і абдумвае па многу разоў кожны рух, кожную інтанацыю свайго герані: а ЯК ЁЇ зрабіла ў дадзеным становішчы, а ШТО Ё зрабіла яна сама?

Гэта праца. Вялікая, выснародная праца. Яна, калі аддаць ёй усёй душой, кожным нервам сваім, акупіцца спаўна. Бо няма для артыста вышэйшага шчасця, чым чуць гул авачы, бачыць удзячнае, усхваляванае вочы глядачоў.

Любіць Тацяня паэзію, слухае музыку балетаў і опер, мірчыць у будучым рабіць літаратурныя кампазіцыі і чытаць са сцэны залаветнае, патрэбнае. А пакуль у Тані — чацвёрты курс інстытута. Апошні год вучобы. І заўтра спектакль у Рускім тэатры БССР імя М. Горкага. Там яна служыць.

Валіяціна ТКАЧЭНКА.

УРОК У НЯДЗЕЛЮ

П'ЕСА «ПОЙДЗЕМ У КІНО!..»

НА СЦЭНЕ РЭСПУБЛІКАНСКАГА ТЭАТРА ЮНАГА ГЛЕДАЧА

Шчырую і светлую п'есу напісаў вядомы свецкі пісьменнік і драматург Анатоль Алексін. «Пойдзем у кіно!..» — п'еса пра першае каханне і пра сапраўднасць чалавечай дабрацібы. Яна захапляе тонкім і глыбокім пранікненнем у складаны і супярэчлівы свет псіхалогіі сучаснага падлетка, які ўпершыню ў жыцці праз адносіны з равеснікамі і дарослымі прыходзіць да адчування прыгажосці жыцця і чалавека. У ёй дэлікатны і тактоўны зварот да чатырнаццацігадовых з тымі думкамі, якія іх хваляюць і на якія самі падлеткі не знаходзяць водгуку ў школе, дома. Не знаходзяць, бо свае першыя недзіцячыя пачуцці, хваляваныя хаваюць часам пад маскву напускной сям'і ўпаўненасці, знешняй даросласці.

Менавіта таму пастаноўку п'есы «Пойдзем у кіно!..» Рэспубліканскім тэатрам юнага глядача, які ў апошнія гады не паставаў глядачоў сярэдняга школьнага ўзросту спектаклямі на маральна-этычныя тэмы, трэба лічыць свечасовай і карыснай. Школьнікі хочучь бачыць на сцэне свайго тэатра саміх сябе з усімі іх набалелымі праблемамі.

Сюжэт п'есы і спектакля прасты, але ў той жа час ён не можа пакінуць раўнадушнымі глядачоў да складаных пераплаценняў лёсу людзей. У іх звяклым свеце спакойна і радасна жыве васьмінасяці Андрэй. І толькі тады, калі пачуццё першага кахання ўскалыгне юную доверлівую душу, калі пасля летуценняў і надзей прыйдзе расчараванне, ён быццам упершыню зірне на знаёмых з дзяцінства людзей, каб разабрацца ў сабе і зразумець, у чым сапраўднае сутнасць чалавека.

Жыццё, пасталенне хлопчука сямідзесяціх гадоў вельмі дакладна, з усімі нюансамі псіхалогіі перададзена артыстам С. Жураўлём. Першая закаханасць прымушае яго героя гадзінамі прастойча ля пад'езда, чакаючы тую, адзіную; прайсці праз шэраг выпрабаванняў, каб заслужыць права пайсці з ёю на каток 29 лютага; перачытаць ёмістыя тэмы энцыклапедыі, каб выглядаць у яе вачах разумным і зразумелым; упершыню зазірнуць у люстэрка. Толькі вось прадмет яго пакланення аказаўся зусім не такім, якім здаваўся ў яго закаханым уяўленні. І на каток Ліля (Н. Калесніківа) пайшла не з ім, а з Валькам-дзесяцікласнікам (В. Нікіценка), таму што нядзеля ў невысакосны год прыпала на 1 сакавіка, а не на 29 лютага. А 1 сакавіка Ліля ўжо абяцала...

Першыя пакуты, расчараванне ў людзях. Не адразу Андрэй зноў пачне верыць у чалавечы, прыйдзе да

думкі, што кахаць трэба таго, хто варты кахання. Герой С. Жураўля ўсвядоміць гэта двойчы. Першы ўрок жыцця дае яму 1 сакавіка. Другі — крыху пазней, калі выпадкова ў старым томе энцыклапедыі ён знаходзіць пісьмо дзядзькі Валодзі, які загінуў у час вайны. Напісанае на лістку са школьнага сшытка, яно адрававана каханай у 1970 год. І Андрэй вырашае ўручыць пісьмо адрасату — Клаве Філімонавай.

Толькі вось тая ўжо даўно заблылася на свайго аднакласніка. Артыстка Л. Горцава іграе жанчыну, якая ў пагоні за славай навуковага поспеху згубіла самае каштоўнае ў жыцці — сяброў, веру ў чалавека. Супрацоўнікі і нават муж, Георгій Сцяпанавіч (Б. Берысенак), увесь у хатніх клопатах, са звыклай авоськай у руках, — для яе проста натоўп, да якога яна раўнадушная і безважная.

Есць і другая Клава (С. Ніканчык), якая кахала Валодзю. Ён застаўся з ёю на ўсё жыццё, яму яна верная ўсё гэтыя трыццаць гадоў. Яна не адзінокая ў сваёй халасцязкай кватэры. Таму што тут пад'ездама прысутнічае дарагі вобраз. Таму што яна кахала.

Як пастануць? Адаць пісьмо той, якому кахалі, але якая не заслугоўвае гэтага кахання? Ці другой якая пранесла сваё пачуццё праз усё жыццё, — падарыць ёй шчасце прызнання ў каханні, якога яна так і не пачула?

Гэты ўрок ужо больш складаны. Гэта экзамен на чалавечую сталасць. І Андрэй яго здае на «пяцічку». «Кахаць трэба таго, хто гэтыга варты», — гэтыя словы гучаць рэфрэмам. Артыст С. Жураўль падкрэслівае: з Андрэй вырастае чалавек.

Спектакль бабці свайго паэтычнасцю, мінскасцю, Пастаноўшчык, народны артыст БССР І. Папоў, вычляняе і развівае мноства сюжэтных ліній п'есы, падпарадкоўвае іх адзінай рэжысёрскай задуме — паказаць працэс фарміравання ў падлетку сапраўдных чалавечых якасцей: дабрацібы, шчырасці, жадання прыносіць людзям радасць, умения адрозніць сапраўдную чалавечнасць ад хітра прыкрытай абманнасці і чарствасці. Жыццё сённяшняга падлетка паказана ў непараўнай сувязі з маральным поштытам старэйшага пакалення. Знешне ўсе «дарослыя» пераняты п'есы і спектакля раз'яднаны; вайна «перабітала ўсе карты», многае атрымалася пасуперак чаканнем. Але ўсё іх збліжае адно — жаданне іншых. Тэма пернасці, цеплынёй душ сваіх сардэц іншых. Тэма пернасці з высокай духоўнасці чалавека непарывува звязана з праблемай пераемнасці пакаленняў. Усе героі нібыта звязаныя паводзіны свае з учынкамі тых, хто змагваўся і загінуў за шчасце іншых. Гэты лейтматыў гучыць і загінуў за шчасце іншых. Гэты лейтматыў падкрэсліваецца ў спектаклі і артыстамі, і нават тады, калі вывучаюць дэталю: Андрэй як дзве кропкі над зямлёй падобны да дзядзькі Валодзі, які на здымку застаўся такім жа маладым...

Рэжысёру І. Папову ў новым для яго калектыве (гэта яго першая работа з тэатрамі) удалося дасягнуць адзінай прыроды пачуццяў у большасці выканаўцаў. Спектакль напоўнены мяккім гумарам, светлым смуткам. Ён настолькі ў жанры лірычнай драмы. Задуме пастаноўшчыка адпавядае удаля знойдзены вобраз афармлення (мастак У. Гардзасенка). Пасолі верціцца круг сцэны, прапывае дацячкая горка, лаўка ў двары, гайдаюцца ліхтары над катком, захапляць фантастычнымі фарбамі сцяжыні на задніку. Усё, што было бліжэй і дарагім у дзяцінстве, адыходзіць, мякка стыкуючыся з атрыбутамі ўжо не дзіцячых успрыманняў — здымкі франтавікоў, бібліятэка і археалагічны знаходкі ў кватэры Клавы. Мякка светлавая танальнасць змяняе змяроку пераходзіць у яркае святло, што запавяняе ўсю сцэну.

Бясспрэчнай удачай спектакля з'яўляецца выкананне цэнтральнай ролі артыстам С. Жураўлём. Акцёр мякка перадае ўсе градацыі першых святаадчуванняў падлетка. Ён то захоплены і неспасрачна, то здзірлівы і гарачы. Андрэй прагна ўбірае ў сябе тое добрае, чалавечы, што бачыць у людзях. Ён звабывае залу сваёй шчырасцю, чысцінёй, свежасцю. Пospех маладога артыста прынцыповы. Сяргей Жураўль гэтым вобразам вырываецца з доўгага шэрагу адна тыпных роляў дужых, адважных, энергічных хлопцаў, якія яму даручаліся раней (тэатру гэта было выгада, надзеяна: артысту яны ўдаваліся). Сутыкнуўшыся са шматпланавым, поўным неспадзяваных нюансаў і псіхалагічных паваротаў вобразам, акцёр здыходзіць ад звыклай арганікі, іграе не слабе ў прапанаваных абставінах, а пранікае, уживаецца ў характар свайго героя. Атрымаўшы жывы хлапчуковы вобраз з нервам і пластыкай, уласцівымі гэтаму ўзросту.

Запамінаюцца вобразы, створаныя артыстамі Л. Горцавай і С. Ніканчык. Яркі характар м'ялай, спагадлівай суседкі Верачкі, якая лічыць, што ад усіх душэўных хвароб дапаможа валар'янавы карані, старосе М. Патапчун. Адна з некалькіх сцэнах артыстка паказвае, што і ў яе герані не так усё проста ў жыцці.

Спектакль толькі пачынае сваё жыццё. І таму зразумела, што не ўсе артысты паспелі спазнаць душоўны свет свайго персанажаў. Малаперазнавачымі пакуль што падліся работы Р. Маленчанка (маці Андрэй) і В. Барысенка (Георгій Сцяпанавіч). Артысты В. Нікіценка і Н. Калесніківа ідуць па лініі знешніх характарыстык, не паглыбляючыся ў псіхалогію.

Не зусім апраўдана выглядае ўвядзенне ў спектакль «насмешнікаў». Калі ў першай дзеі яны камедійную падзеі і даволі арганічна ўплываюць на канву спектакля, то пасля антракта іх прысутнасць на сцэне носіць характар чыста службовы: перастаўляць дэкарацыі. Прычым выноваюць свае ролі Н. Краўчанка, У. Рулёў, В. Якушаў даволі надбайна.

Увогуле ж спектакль «Пойдзем у кіно!..» у кентэксце тэаўскага рэпертуару — з'ява яркая, радасная. Маральны зарад яго не можа не хваляваць і падлеткаў, і дарослых. Складаныя чалавечыя лёсы, праўда пачуццяў і перажыванняў недыдактычна, у тонкай лірычнай форме заклікаюць і дарослых, і дзяцей звязваць у людзях цудоўнае, дарыць ім радасць, вучыцца ўзаемазуменню, — як навучылі гэтаму героя п'есы і першы ўласны маральны вопыт, і вопыт пакалення геранічных 40-х гадоў.

Вячаслаў РАКІЦКІ.

АСНОУНЫЯ мастацкія канцэпцыі Барыса Аракчэева звязаны, як, між іншым, у многіх беларускіх майстроў пэндзля, з праблемамі вайны і міру: менавіта тут ідзе маўклівая пераклічка сёняшніх маральных пазіцый аўтара з высокай памяшчю мінулага, з памяшчю аб Вялікай Айчыннай вайне. Па гэтым камертону жывапісец і выварае свае адносіны да жыцця, да людзей, да Радзімы.

У яснасці выяўленчай мовы, у прыгажосці пластычнага вырашэння, у закончанасці твора бачыць Аракчэў прафесіяна-

Бадай, гэта быў адзіны твор Аракчэева, прысвечаны першым гадам Савецкай улады. Але ён стаў пралагам да распрацоўкі тэмы, сацыяльна і маральна звязанай з рэвалюцыяй, — тэмы Вялікай Айчыннай вайны і партызанскага руху.

Пра гэта палотны — «Медыстра. Брэст. 1941 год», «Партызанскі дзор», «Партызанскія завірухі», «Партызанская сям'я», мемарыяльныя пейзажы «Каземат Гаўрылава», «Цярэпальскія вароты», «Холмскія вароты», «На апаленай зямлі» і іншыя.

Пра апошнія дні гераічнай абароны Брэсцкага гарнізона расказвае карціна «Брэсцкая крэпасць. Параненыя байцы». Нібы кінакамерай «выхоплівае» мастак адзін з эпізодаў бессмяротнай эпопеі. Кампазіцыйным і сэнсавым цэнтрам карціны з'яўляецца фігура параненага байца з аўтаматам. Вобраз поўны ўнутранай сілы. Мы верым, што баец гатовы весці барацьбу да апошняга патрона. Ад яго погляд пераводзіць на фігуру артылерыста з перавязанай галавой, да маладзенькай санітаркі і далей — на ляжачых у глыбіні каземата салдат.

ны ў выніку творчай паездкі ў вёску Дора, што на Віцебшчыне. Праўдзівы твор. Сюжэт гранічна будзёны: аўтара вабіла, як гаворыцца, проза жыцця. Але ў тым і значнасць карціны, што за гэтай прозай угадваецца пазіцыя рэчаіснасці.

Палатно «Хлеб» таксама напісана на матэрыялах, сабраных на Віцебшчыне. Тут зноў такі характары сялянскія, зямныя. Мастак уважліва ўглядаецца ў твары сваіх гераінаў, любоўна паказвае пластыку фігур, паставу рук. І глядач адчувае, што ўсё высокае на зямлі — у чалавеку. Гэта якраз той выпадак, калі жывапісец праз простае і звычайнае далучае нас да вечных духоўных каштоўнасцей.

Характэрна і карціна «На сплаве». І тут мастак пібыта стаіць побач са сваімі героямі, думаючы пра іх. Аўтарская думка выступае тым больш выразна, што ёй падначалена кожная дэталі ў палатне. Тут няма нічога выпадковага, усё абдуманна, адпрацавана: чароды журавоў, якія ляцяць у нябеснай вышыні, і дынамічныя постаці плятгонаў у глыбіні карціны, жанчына з дзіцем, спляшчык у цяльняшцы, нават смалістыя бярвенні на першым плане — усё складае нетаропкі, праўдзівы расказ пра жыццё. Незвычайнасць у тым, што зямля паказана з вышынні птушынага палёту. Так, паводле слоў мастака, «можна шырэй ахапіць прыгажосць быцця, прыгажосць прыроды, якая ўзвышае душу, напаяўняе любоўю да роднага краю».

Яснасць кампазіцыі, псіхалагізм і вострая экспрэсія асобных вобразаў, напружаная чырвона-охрыстая колерная гама надаюць карціне настрой не трагічнай безвыходнасці, а мужнасці.

Аракчэва хвалюе не падзея сама па сабе, а яе дыялектыка, складаная ўнутраная сувязі, закладзеныя ў яе вытоках. Адсюль і «псіхалагізаваны» сюжэт, і буйныя планы адлюстравання. Таму ў вобразах абаронцаў крэпасці мастак знайшоў тую ўнутраную высакароднасць, пры якой гераізм становіцца звычайнай справай. Углядаючыся ў гэтыя твары, думаеш не толькі аб трагедыі першых дзён вайны, але і верыш, што дні гэтыя сталі першымі днямі, якія наблізілі нас да 9 мая сорок пятага і да светлых дзён сённяшніх.

Такая жывая повязь часу. Яна дапамагае Аракчэеву асэнсаваць сучаснае.

Лепшыя палотны мастака, прысвечаныя сённяшняй Беларусі, раскрываюць думкі і пацудзі аўтара. Свет творчасці Аракчэева населены шчырымі людзьмі, якія выябляюць сардэчнай прастамай і жыццёвай энергіяй. Вось «Даяркі». Твор, напісаны ў выніку творчай паездкі ў вёску Дора, што на Віцебшчыне.

Той жа складаны сплаў пазіі і праўды і ў карцінах «Кавалі», «Вечар на ферме», «У родным краі», у якіх удала ўзята інтанацыя расказа пра жыццё беларускага сяла — нягучная і пранікнёная. Героі гэтых палотнаў — сапраўдныя носьбіты маральных якасцей простых людзей, рулівыя гаспадары сваёй зямлі.

І яшчэ адна карціна — «Жыво». Увесь кампазіцыйны лад палатна, яго гарачая залацістая гама выпраменьваюць дзіўную цеплыню. Мастак і сам захоплены гармоніяй жыцця: колерам чырвонай тлістай зямлі і постацю стомленага працаў чалавека. Улюбёным позіткам улоўліваючы найдрабнейшыя дэталі, аўтар захоплены самай з'явай, пра якую гаворыць ярка і выразна.

І ў гэтай «размове» значную ролю выконвае адлюстраванне прыроды, якую мы бачым амаль ва ўсіх сюжэтных-тэматычных палатнах. А ў творах

«Апошні снег», «Зіма ў Мінску», «Бярозавы гай», «Пейзаж з вёскай», «Працоўная вясень», «Чарэйскіе возера», «Вясна Ідзе», «Вярэзіна», «Фарбы восені» прырода — галоўны герой.

Асаблівацімо пейзажных кампазіцый Аракчэева з'яўляецца моцная пабудова: у іх выразна акрэслены планы. Здаецца, гэтыя пейзажы чакаюць дзеяння, яны напоўнены дынамікай, экспрэсіяй, жыццём.

Адзін з лепшых — «Вясновыя вятры». Гэта твор сталага майстра, які бачыць і адбірае самае важнае, у простым, штодзённым адкрывае значнае і важнае. Палатно напоўнена прамяністым вясным святлом, радышо быцця, чалавечым цяплым.

Карціны Аракчэева, як правіла, разлічаны на нетаропкую ўвагу гледача, на даверлівую размову з ім. Адсюль і імкненне аўтара да стараннай закончанасці твора, да любоўнай адпрацоўкі дэталей, кампазіцыі, фактуры палатна.

Пра жывапісную мову Аракчэева хочацца сказаць асобна. Адчуваецца, што ён як жывапісец улюбёны ў жывую плонь усяго зямнога. Ён не «спісвае» натуру па прынцыпу «поўнага падабенства». Яму ўласціва натуральнае, арганічнае праламленне натуры скрозь «прызму жывапісу», але праламленне, якое не выходзіць за тую межы, за якімі жыццё пазнаецца і адчуваецца праз складанне асацыяцыяў.

Ён імкнецца да корпуснага, шматслойнага жывапісу, аднак эмацыянальнасць колернага бачання ў Аракчэева не заўсёды падначальваецца ідэйна-вобразнай задачы. Так, у карціне «Гарачы час. Гарачая вёра» заданнасць прыёму, фетышызацыя фактурнага пісьма ўступіла ў супярэчнасць з жаданнем «умясціць» у карціне жывое, сучаснае адчуванне свету.

Часам такая тэхніка настольнага мазка, якая стварае вязкую, рэльефную фактуру палатна, насыражвае, таму што фарбы ўспрымаюцца ў пэўным адрыве ад прасторавай структуры карціны, што надае «прыблізнасць» колеравай характарыстыцы натуры. Гэта ўглядаецца і ў некаторых іншых работах.

Але поспехі і пралікі — вечныя спадарожнікі сапраўднай творчасці. І чым смялейшы мастак у пошуках, тым часцей яму спадарожнічае ўдача. Аракчэў шмат шукае. Ужо многа ўмеючы і разумеючы, ён хоча спасцігнуць яшчэ больш.
Барыс КРЭПАК.

ЧАЛАВЕК І ЯГО ЗЯМЛЯ

лізм мастака, ступень валодання рамяством. А астатняе, лічыць ён, залежыць ад індывідуальнасці.

Матывы яго твораў нешматлікія. Тэма сялянскай працы, тэма хлеба і вялікага тэма народнага падзвігу вызначаюць яго мастацтва. Кожная з іх, натуральна, не вычарпана да канца, няма і поўнага задавальнення зробленым, адсюль — пастаянства, з якім звяртаецца да іх мастак зноў і зноў.

Калі жывапісец піша пра мінулае, гэта зусім не азначае, што ён знаходзіцца пад уладай адной толькі памяці. Мінулае для Аракчэева не становіцца рэтраспекцыяй, а арганічна ўваходзіць у сённяшняе жыццё.

Яшчэ ў дыпломнай карціне «Этапы вялікага шляху» малады мастак здолеў убачыць у грамадзянскай вайне не столькі гісторыю, колькі выдатную легенду аб незвычайных падзеях, аб яркіх і прыгожых лісах першых камсамольцаў. Не выпадкова гэтае палатно было ўспрынята як усхваляваная баляда, як песенны паэтычны вобраз часу, сугучны сваёй гераічнай рамантыкай сённяшняму дню.

Жывапісныя творы Аракчэева пра вайну перакідваюць нас у розны час, у розныя месцы, яны закранаюць розныя сферы пачуццяў. Але сюжэтная разнастайнасць гэтых палотнаў па меры іх уважлівага разгляду зліваецца ў адзінае рэчышча. Не, гэта не цэласная мазаіка, заключаная ў адну плоскасць, гэта хутчэй цэласнасць быцця, цэласнасць аўтарскай натуры, якая прагне знайсці і перанесці на палатно сваё разуменне вытокаў, характару і сутнасці нашай вялікай і цяжкай перамогі, цэласнасць маляўніча-пластычных мелодый.

Таму ўсё ў гэтых карцінах — стрыманая энергія фарбаў і ліній, пластычны выразнасць формы, канструктыўная яснасць кампазіцыі — накіравана на тое, каб выклікаць у гледача хваляванне, дапамагчы зразумець і апаніць прыгажосць, мужнасць савецкага чалавека.

Для гэтага Аракчэў даследуе, асэнсоўвае гісторыю зноў і зноў, спрабуе розныя мастацкія сродкі, якія вядуць да адкрыцця новага. Мастак ведае, што без гэтага немагчымы рух мастацтва наперад. Гэта і ёсць творчы пошук, які ён і быў на гэтым шляху няўдачы.

СУСТРЭЧА КАЛІГ І СЯБРОЎ

У Палацы культуры ўпраўлення бытавога абслугоўвання насельніцтва Гомеля адбылася творчая сустрэча народнай харавой капэлы Дома культуры ўпраўлення бытавога абслугоўвання насельніцтва Мінскага гарвыканкома (мастацкі кіраўнік — заслужаны работнік культуры БССР М. Дрынеўска) і харавой капэлы пры гомельскім абласным Доме настаўнікаў (мастацкі кіраўнік — У. Курылін). На сустрэчу сабраліся шматлікія аматары акадэмічнага харавога спявання.

На высокім выканаўчым узроўні госці выканалі песню У. Алоўнікава «Радзіма мая дарагая» (саліст — М. Шымно), творы А. Пахмутавай, А. Новікава, Шумана і іншыя, а таксама народныя песні. Уражвае дынамічны дыяпазон народнай харавой капэлы: багатая нюансіроўка, удалыя транітоўкі твораў, добрая харавая ансамблевасць. Калентыў прадэманстравалі высокую выканаўчую культуру і багацце рэпертуару.

У другім аддзяленні выступілі гамельчане. Іх калентыў набыў шырокую вядомасць на Гомельшчыне. Мастацкі кіраўнік капэлы Уладзімір Курылін — нядаўні выпускнік Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага — влікі аматар, прапагандыст харавой культуры, здольны арганізатар.

Сёння ў харавой капэле займаецца больш як 70 чалавек, якіх аб'яднала любоў да акадэмічнага спявання. У калентыве шмат вэтэранаў. Гэта кавалер ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга, настаўніца СШ № 98 Іна Лявонаўна Ведзянцьева, выдатнік народнай асветы, загадчыца дзіцячага сада № 90 Любоў Іванаўна Строгал (стараста капэлы), завуч СШ № 20 Марыя Міхайлаўна Чэзан і іншыя. Капэла праводзіць вялікую канцэртную дзейнасць. Яна пачынала ў Магілёве, у гарадах Закарпацця і іншых мясцінах. А ў час правядзення тыдня музыкі для дзяцей і юнацтва давала канцэрты ў Мазырскім, Ельскім і Нараўлянскім раёнах.

Ад рэпетыцыі да рэпетыцыі, ад канцэрта да канцэрта шліфуецца выканаўчае майстэрства ўдзельнікаў капэлы, рэпертуар пашыраецца новымі творами. Хораша і ўзнёсла прагучала на творчай сустрэчы песня А. Новікава «Айчына свабоды», а таксама харавая мініяцюра М. Парцхаладзе «Возера». Значнае месца ў рэпертуары калентыў займаюць беларускія народныя песні і творы беларускіх аўтараў.

Хочацца адзначыць здольных выканаўцаў: Л. Лешчанку — выкладчыка Гомельскага філіяла Беларускага політэхнічнага інстытута і Б. Кашына — інжынера тэатра «Белнафтагазфілія».

Панядана, каб такія творчыя сустрэчы паміж калентыўцамі мастацкай самадзейнасці адбываліся часцей: яны спрыяюць узмацненню творчых сувязей, павышэнню выканаўчага майстэрства.

А. КОНЧЫЦ,
дырэктар Дома мастацкай самадзейнасці
Гомельскага аблсаўпрофа.

Больш чым тры тысячы дзяцей займаюцца ў гуртках, сенцыях і студыях Магілёўскага Палаца піянераў і школьнікаў. Тут яны вучацца разумець і любіць музыку, займаюцца спортам, спазнаюць санрэты жывапісу і скульптуры, харэаграфіі і пластыкі. Не парываюць дружбы з палатцам і многія былыя яго выхаванцы.
На здымку: Наташа Аверчанка ўжо скончыла школу, але на-ранейшаму з захопленнем займаецца ў гуртку выяўленчага мастацтва ў свайго педагога Р. Дзітчанка.
Фота У. МІЖЭВІЧА. (БЕЛТА).

Летнім надвечоркам група італьянскіх турыстаў вярталася дадому. Пабачылі Мінск, Хатынь, Курган Славы, пазнаёміліся з гістарычнымі і культурнымі помнікамі нашай рэспублікі. Зараз — граніца, таможны агляд.

У работнікаў таможны — вока спрактыкаванае. Аматараў пазволеных перавозак яны распізнаюць нават па тэмбру голасу, па дрыжанні рук, палахлівым позірку вачэй. Таму малады шустры чалавек адразу, што называецца, трапіў на зямку. Па яго паводзінах работнік таможны мог заключыць: «У гэтага сумленне не чыстае». Адкрыў чамадан, убачыў пакунак, загорнуты ў брудную анучу. «Побач з чыстай бялізнай брудная ануча... — падумаў. — Штосьці тут не так...»

Разгарнуў пакунак. Пад анучай аказалася зрэзаная з падрамніка... ікона XVIII стагоддзя.

Далей у лес — болей дроў. За падвойным дном чамадана былі знойдзены яшчэ дзве старадаўнія іконы.

— Дзе ўзялі? — запытаў работнік таможны.

— Купіў у Мінску.

Таможны агляд працягваўся...

Летнім надвечоркам навучэнцы Клецкага прафесійна-тэхнічнага вучылішча Андрэй Вольтаў і Анатоль Ермаліцкі залезлі ў царкву. Царква ў вёсцы Лань Нясвіжскага раёна не дзейнічае, яе амаль не ахоўваюць, таму зрабіць гэта ім было няцяжка. Цяжэй было выбраць сярод царкоўных рэчаў найбольш каштоўныя. У мастацтвае хлопны мала што разумелі. Адно ведалі, што на «чорным рынку» высокая цэніцца розныя старадаўнія рэчы, найперш — іконы. На іх можна зрабіць «бізнес». У той вечар Вольтаў і Ермаліцкі панеслі з сабой з царквы 4 іконы на палатне і 3 намалёваныя на дрэве, а заадно прыхатылі евангеллі, 2 крыжы і падсвечнік.

Праз паўгода тыя ж Вольтаў і Ермаліцкі, але ўжо не ўдвух, а разам з Валянцінам Лаўнічэкам і Вячаславам Івашкевічам, залазяць у Нясвіжскі касцёл. На гэты раз іх здабычай сталі падсвечнікі, розныя культурныя рэчы і металічная скрынка з касцельнай дакументацыяй і амаль чатырма тысячамі рублямі.

Потым быў суд.

Амаль у той жа час паўсталі перад судом адміністратар Беларускай філармоніі А. Сімакін і мінскі таксіст В. Расціцін: з царквы вёскі Дабраволья Свіслацкага раёна яны ўкралі 23 прадметы рэлігійнага культу, сярод іх — 10 каштоўных ікон. «Прагарэлі» на іконах і дармаеды з Мінска М. Галаўко, А. Цуканаў і С. Новікаў. Іконы, а таксама крыжы і евангеллі, якія яны ўкралі ў Мінскай Аляксандра-Неўскай царкве,

Бекавому мастацтву нашага народа нанесены непараўнальна страты. Колькі войнаў пракацілася па зямлі Беларусі! Ненажэрнае поле знішчала старажытныя замкі і царквы, памешчыцкія палацы і сялянскія хаты, бібліятэкі і калекцыі карцін, прадметы побыту людзей і іх культуры.

Асабліва цяжкія страты беларускае народнае мастацтва зведала ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Былі зруйнаваны дзе-

бескампрамісная барацьба атэістаў з прапагандыстамі веры. Гэта барацьба скончылася перамогай марксісцка-ленінскай філасофіі. Вырасла не адно пакаленне, выхаванае на светлых камуністычных ідэалах. Вырас новы чалавек, глыбока перакананы атэіст, творца светлага жыцця. Усё менш і менш людзей стала наведваць царквы і касцёлы, многія з іх былі зачынены.

Аднак жа на працягу стагоддзяў царкоўная ідэалогія ва-

вырабаў з дрэва, гліны, лыну. Попыт спарадзіў збыт. Паявіліся «валандэры», якія пачалі ездзіць ад вёскі да вёскі, па дзяшоўцы скупляць прадметы старыны. І не толькі скупляць. Некаторыя з іх пачалі рабаваць царквы і касцёлы, красіць каштоўныя творы мастацтва. Толькі за апошнія два гады ў Беларусі было ўкрадзена 120 ікон, многія з якіх маюць гістарычную каштоўнасць і стаяць на ўліку ў Міністэрстве культуры рэспублікі.

Дзялякоў ад Хрыста часта падштурхоўвалі на гэты «прымысел» сквапныя рукі замежных місіянераў, якія ўсялякімі спосабамі спрабуюць вывезці творы нашага мастацтва за мяжу.

І, як ні дзіўна, спрыяе гандлярам багародзіцамі з-пад крыса тое, што сёй-той лічыць, быццам тое, што знаходзіцца ў царкве, належыць ёй, а не дзяржаве. А калі так, дык і ліха з ёй, царкоўнай маёмасцю! Маўляў, нам, атэістам, не да твару пільнаваць нейкіх там ікон. Такія адносіны некаторых таварышаў на месцах і спрыялі таму, што царквы і касцёлы там-сям дрэнна ахоўваюцца. А, як гаворыцца, тоё, што без нагляду, лягчэй узяць. Больш таго, там-сям пачалі ўвогуле скрозь пальцы глядзець на факты крадзяжу, аж да адмаўлення прымаць заявы на іх расследаванне. Безумоўна, усё гэта ідзе ад пераўвядзення гістарычных і культурных каштоўнасцей культурных твораў мастацтва.

А розныя «жучкі» ведалі ім цану і наладзілі падпольны гандаль імі. Іконы, кнігі, разнастайныя рэчы крадуць, перапрадаюць, сплаўняюць за мяжу. Толькі нядаўна ў Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР было вернута тры іконы XVIII стагоддзя, якія рэквізавалі ў замежных турыстаў.

Апералжаючы членаў этнаграфічных экспедыцый, на пошукі нацыянальных скарбаў надаліся і аматары-калекцыянеры. Дзе за бутэльку, дзе за грошы скупляюць за бясплатна каштоўныя рэчы, уладальнікі якіх не ўяўляюць іх сапраўднай цаны. Сёй-той з нашых мастакоў, пісьменнікаў, этнографіаў, мастацтвазнаўцаў маюць у сваіх калекцыях рэчы, якіх не знойдзеш і ў музеі. Часта нядабрасумленным калекцыянерам садзейнічаюць папы і

былі адшуканы супрацоўнікамі следчых органаў у той жа вечар.

Крадуць іконы, прадметы царкоўнага культу? Так, у мінулым годзе такіх выпадкаў было не адзін дзесятак. З царквы, што ў вёсцы Веіна Магілёўскай вобласці, злодзеі ўкралі 10 ікон, 5 лампад, срэбраныя крыж і чашу, дысканос (вялікая пазалочаная чаша) і 2 трохсвечнікі. З царквы вёскі Галамысль Міёрскага раёна ўкрадзена ікона старадаўняга пісьма, два евангеллі, служэбнік і трэбнік, шмат іншых прадметаў культу; з царквы вёскі Гарадок Глускага раёна—4 іконы і дзесяткі іншых культурных прадметаў.

Крадуць іконы? Крадуць культурныя рэчы? Не! Крадуць творы мастацтва, робяць замаха на безыменныя палотны беларускіх Андрэяў Рублёвых, на рэчы, створаныя на працягу стагоддзяў талентам і фантазіяй беларускіх народных умельцаў.

сяткі музеяў, карцінных галерэй, сотні бібліятэк, у якіх захоўваліся унікальныя зборы твораў мастацтва, каштоўнейшых прадметаў культуры і побыту, рэдкіх кніг. Нямае скарбаў мелася ў царквах і касцёлах.

Дзе яны зараз? Дзе найкаштоўнейшы крыж з сабора Ефрасініі Полацкай, зроблены славурым умельцам Л. Богшам? Дзе сотні старажытных ікон з музеяў Віцебска і Мінска? Дзе найкаштоўнейшыя служэбнікі і трэбнікі, бібліі і евангеллі з царквы Магілёўшчыны і Гомельшчыны? Дзе слаўныя калекцыі карцін і рукапісаў, што захоўваліся ў Нясвіжскім замку?

Фашысты вывозілі ўсё, што маглі. З музеяў, прыватных калекцый, са школ і культурных будынкаў. Дзесяткі царкваў і касцёлаў былі абрабаваны імі.

Быў час, калі многія лічылі, што ўсё, звязанае з царквою, не мае каштоўнасці. Вялася

лодала розумамі людзей. І за гэтыя стагоддзі ў культурных будынках былі сабраны шматлікія прадметы ткацтва, кравецтва, мастацкай вышыўкі, разьбы па дрэве, керамікі, пляцення, якія, хоць і мелі царкоўную накіраванасць, уяўляюць сабой вялікую мастацкую каштоўнасць.

Сёння, з павышэннем культуры і адукацыі, узрасла прага людзей да пазнання спадчыны бацькоў, да вытокаў народнага мастацтва. На будынак царквы, на ікону, на культувы прадмет сталі глядзець як на творы архітэктуры, жывапісу, графікі, скульптуры, ткацтва.

Але, як і ў любой справе, і тут не абышлося без выдаткаў. Поруч са здаровай, духоўнай цікавасцю да культурных рэчаў і прадметаў узнікла і іншае — спекуляцыйны абычай вакол іх. Пашырылася спекуляцыя іконамі, прадметамі старыны. З'явілася мода насіць крыжыкі на шыі, мець у доме калекцыі ікон, старадаўніх кніг, паясоў,

адамкінуў яго, адкінуў века, выхапіў шырокі скураны пояс з падвязаным да яго цяжкім жалезным мечам і зноў памчаўся да паселішча. Бег, ні аб чым не думаючы, ведаючы адно, што хоць сам загіне, а яе вызваліць.

Вуліца была бяэлюдная, не відаць нават малых дзяцей. Баян пабег далей — на пляц, куды звычайна сыходзіўся люд, дзе адбываліся рады і збіралася раць на вайну, дзе, ён ведаў, яшчэ каралі вядзьмарак і здраднікаў. І яшчэ здала ўбачыў натоўп — як не ўсё паселішча сабралася там. Цесны гурт цікаўных абступіў слуп, да якога была прывязана Іна. Прашыўшыся праз натоўп, ён, задыханы і страшны, стаў паміж Інай і аднапляменнікамі.

— Што вы робіце, вылюдкі! — закрычаў Баян, на помнячы сябе. — Вы павар'яцелі, ці што?!

Наперад вылузаўся Слаў. На ўсякі выпадак ён сціскаў дзяржак мяча.

— Баян, супакойся... Гэтая жанчына — вядзьмарка... Ну, самадзіўка яшчэ кажуць. Яна цябе зачаравала.

— Ну, а калі зачаравала... Якая табе справа да гэтага?

— А як жа, гэта справа не толькі твая, Баяне. Ты ж цяпер не маеш розуму свайго. Ты нічога не разумеш. Вось, каб дапамагчы табе, мы яе асудзілі!

— Як жа вы яе судзілі?

— Па закону нашага племені. Яна згарыць на кастрылі.

— Ілжэш, Слаў! У нашым племені такіх законаў няма. Гэта закон праклятых візантыйцаў! Гэта яны паліць жывых людзей. Але і яны паліць толькі тых, каго лічаць ворагамі імператара...

— Ты не маеш права гаварыць тут, Баян! — нецярпліва перапыніў яго Слаў. — Ты не маеш розуму!

— А ты маеш розум, пракляцеце на тваю галаву!

Як можна паліць жывога чалавека, бяэвіннага? Што яна зрабіла вам?

— Позна гаварыць пра гэта, яна асуджана...

— Я не прызнаю вашага суда! — выгукнуў Баян, выхопліваючы меч з похвы. Вочы яго гарэлі, як у ліхаманцы. — Папярэджваю, хто паткнецца сюды, таму будзе смерць...

— Адумайся, Баян! — сказаў панура Слаў. — Нічога ты не зробіш. Мы акружым цябе дзідамі, і не паспееш меч падняць — пратнем...

— Добра! — глуха адказаў Баян. — Тады спаліць і мяне разам з ёй.

— Не трэба! Не! — закрычала Іна. — Баян, ты не павінен гінуць у вас з-за мяне... Здарыцца страшнае...

Не прамовіўшы больш ні слова, Баян памкнуўся да яе, зрабіў крок, другі. І тут адчуў за сабой рух у натоўпе, пачуліся слабыя воклічы, паасобныя галасы. Ён азірнуўся і ўбачыў старога князя, ягонае высокае хударлявае постаць узвышалася над натоўпам.

— Вызваліце яе! — сказаў князь уладарна. — І адпусціце!

У натоўпе пачуўся глухі шум.

— Дваю тры дні на тое, каб чужаніца выбралася ад нас, — гаварыў далей князь. — Яна прыйшла з добром і хай сабе ідзе з добром. Гэй, людзі, разыходзьцеся па дварах!

Пачуўся гул незадавальнення. Многія, відаць, вагаліся — паслухаць на гэты раз князя ці не паслухаць. Паступова аднак хваляванне ўляглося, і люд, пакорліва апусціўшы вочы долу, пачаў разыходзіцца.

Баян тым часам ліхаманкава разразаў лязом мяча пняквою вярочыну, што трымала ля слупа Іну. Вызваліўшы, памог ёй, знясіленай і абыякавай да ўсяго, сысці на зямлю. Стары князь стаў тут жа, непадалёк — падцягнуты і строгі. Ён глядзеў на дзяўчыну, якая ледзьве не стала ахвярай, і пагляд

ФАНТАСТЫКА, ПРЫГОДЫ
Павел ВЕЖЫНАЎ
ВЫШЭЙ ЗА ЎСЁ!

НАВУКОВА-ФАНТАСТЫЧНАЯ АПОВЕСЦЬ
(Працяг. Пачатак у №№ 10—14, 16—18).

У паселішчы стала вядома, што ў Валнавай паліўнічай хаціне жыве нейкая незвычайная дзяўчына. Юнак вымушаны даваць старому князю, свайму бацьку, тлумачэнні. Іна, адчувае, што яе прысутнасць у старажытным свеце можа прывесці да бяды...

У добрым гуморы пасля ўдалага палявання Баян вяртаўся дамоў, ногі, здавалася, самі неслі яго, а яму хацелася не проста ісці, а ляцець! Лес, нарэшце, адступіў, ён убачыў сваю хаціну і заспяшаўся да дзвярэй... Але што гэта! Дзверы адчынены насцеж... Іны не відаць і не чуваць — можа, зноў надумала ў печы паліць? Пераступіўшы парог, юнак застыў у нерухомасці.

У хаце быў жахлівы беспарадак, нібы тут пагаспадарылі дзікія звары. Інін сакважы валяўся пад нагамі, усё з яго вывернута і параскідана. А яе сукенка — тая, самая прыгожая, што так дзівосна пералівалася ўсімі колерамі, — падзёрта на шматкі. Ён усё разумеў і, як апантаны, кінуўся ў паселішча. Але ўжо каля ручая, нешта ўспомніўшы, спыніўся і пабег назад. Ага, ягоны куфар не зачынілі. Пабаяліся ці ў спешцы не змаглі справіцца з замком. Баян хутка

ксяндзы. Парушаючы закон пра тое, што арандатар адказвае за захаванне помнікаў культуры, яны ўгаворвалі членаў выканаўчых культурных камітэтаў прадаць тую ці іншую рэч: маўляў, яна старая, патрэскалася, на месца яе мы павесім новую, больш яркую і маляўнічую. А гэта ж не цяжка — зрабіць падробку і павесіць яе на месца, скажам, каштоўнай іконы.

Упаўнаважаны Савета па справах рэлігіі пры Савецкім Міністраў СССР па Беларускай ССР расказаў пра такі выпадак. Ён стаў сведкам таго, як сваяцкіны ў вёсцы паблізу Мінска прадавалі старадаўнія іконы аднаму нашаму шанюнаму мастаку... для ягонаў хатняй калекцыі.

Пры закрыцці цэркваў і касцёлаў і перадачы іх маёмасці дзяржаўным органам не заўсёды прысутнічалі работнікі культуры. І гэта таксама садзейнічала таму, што многія культурныя рэчы трапілі не ў твае рукі.

У далёкіх палескіх вёсках і зараз ёсць нямала каштоўных твораў народнага мастацтва. Яны з пакалення ў пакаленне перадаюцца ў спадчыну, людзі прывыклі да іх, не ведаюць іх сапраўднай вартасці. І, безумоўна, скажы ім пра тое, што гэтай рэччу будучы любаванца наведвальнікі музеяў, яны з ахвотай перададуць яе туды. Але хто падказвае ім рабіць так? Наукоўцы з этнаграфічных экспедыцый не могуць дапамагчы ўсёму. А вась «аматары» — падаюцца, і найбольш каштоўныя рэчы трапляюць да іх.

Я асабіста бачыў у кватэры аднаго «аматара» дзесятак ікон. Гаспадар кватэры не наважваў знаць старыны, знаўцаў мастацтва. Проста — павесіў, аддаў даніну модзе. Другі мой знаёмы хваліўся: маўляў, у Слуцку, у музеі, няма сапраўднага служака паяса, а ў мяне — ён ёсць.

Каштоўныя творы мастацтва ляжаць, так сказаць, «мёртвым грузам». А хіба не ўпрыгожвалі б яны музейную ці школьную экспазіцыю? Вось чаму мы ўсяляк павінны падтрымліваць тых, хто перадае туды свае каштоўныя рэчы. Хай на іх вучацца людзі разумець прыгожае, хай выходзяць добры густ.

На жаль, такіх людзей мала. Мы можам назваць адзін — два выпадкі, калі ўласныя ка-

лекныя творы народнага мастацтва былі перададзены ў музей. Зможам назваць і ўсяго некалькі кватэр калекцыянераў, дзверы якіх адчынены для іншых. Часцей перамагае пачуццё дробнаўласніка, і гэтае пачуццё перашкаджае справе прапаганды культурных і гістарычных набыткаў беларускага народа, не дае магчымасці тысячам людзей пазнаваць і палюбіць старажытнае мастацтва.

У апошнія гады навуковыя работнікі і супрацоўнікі музеяў узялі на ўлік каля 700 помнікаў гісторыі і культуры, зафіксавалі больш за паўтары тысячы разнастайных твораў, што ўяўляюць мастацкую і гістарычную каштоўнасць. Праводзіцца іх сістэматызацыя і пашпартызацыя.

У Міністэрстве культуры рэспублікі выдзелена спецыяльная інструкцыя. У ёй недвухсэнсоўна сказана: пры закрыцці культурных будынкаў і перадачы іх маёмасці дзяржаўным органам абавязковая прысутнасць работнікаў культуры.

У далейшым плануецца, што ацэнку іх вартасці будучы праводзіць людзі са спецыяльнай адукацыяй. Мяркуюцца правярць, як у культурных будынках захоўваецца маёмасць. Плануецца таксама, што інвентар зачыненых цэркваў і касцёлаў у хуткім часе будзе перададзены ў дзяржаўны мастацкі музей і Рэспубліканскі музей атэізму і гісторыі рэлігіі ў Гродне. Усё гэта, безумоўна, будзе садзейнічаць лепшай захаванасці помнікаў народнай культуры.

Нямала робіцца і для прапаганды гістарычнай і мастацкай каштоўнасці помнікаў. У многіх культурных будынках праводзіцца або заканчваецца рэстаўрацыя. Можна ўжо гаварыць аб нараджэнні беларускай школы рэстаўрацыі. Мастакі Пётр Журбей, Аркадзь Шпунт, Сяргей Сцяпаненка далі другое жыццё многім старабеларускім палотнам. Некаторыя з іх экспанаваліся ў Ленінградзе і Маскве і атрымалі высокую ацэнку спецыялістаў.

Супрацоўнікі Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР правялі важную работу на зборанню матэрыялаў для «Зводу помнікаў», які будзе

выдадзены ў 7-і тамах. Тут сабраны ўсё, што засталася нам у спадчыну і чым мы можам ганарыцца. Адначасова са зборам матэрыялаў для «Зводу» навукоўцы пачалі збіраць старажытныя іконы, рэчы побыту і культуры людзей У 1974 годзе каля 300 помнікаў беларускай культуры было перададзена ў Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

Цяпер, пасля пераезду ІМЭФ АН БССР у новы будынак, работы па збору экспанатаў ужо ўзноўлены. Тут створаны сектар-музей старажытнай беларускай культуры. Яго кіраўнік, энтузіст сваёй справы Вольга Васільеўна Церашчатава падключыла да збору твораў мастацтва шырокае кола навукоўцаў розных галін. Справа ў тым, што В. Церашчатава вядзе ў акадэміі семінар па эстэтыцы. Наведваюць яго ў асноўным фізікі. Доктары і кандыдаты навук Ю. Хадзька, У. Карэліч, В. Філіпаў, І. Быцэва, А. Яраньвіч і іншыя сталі зараз актыўнымі прапагандыстамі і збіральнікамі твораў мінуўшчыны. Многія з іх, выкарыстоўваючы свой вопыт, ездзіць у этнаграфічныя экспедыцыі, разам са спецыялістамі адшукваюць творы выяўленчага мастацтва, робяць іх апісанне. Безумоўна, 9-і штатны работнікам сектара-музея з такой работай справіцца вядома. Вось тут і дапамагае энтузіязм нашых людзей. А каб так у кожнай вёсцы, раёне, музеі А калі падключыць да гэтай справы энтузіястаў? Хіба немагчыма? Магчыма. Толькі камусьці трэба зрабіць першы крок. Праўда, тут важна, каб да такой справы не далучаліся выпадковыя людзі.

Зараз сектар-музей рыхтуе выстаўку-экспазіцыю «Мастацтва, этнаграфія і археалогія». Завозяцца экспанаты і абсталяванне, рыхтуецца памяшканне. Калекцыя выстаўкі — каля 4 тысяч твораў, раннія з якіх датуюцца XIV стагоддзем. Гэта — іконы і старадрук, прадметы вышэйшай і чаканкі, шывы і разьбы па дрэве, прылады працы. Каля тысячы з іх перададзена сюды з былога музея беларускай культуры з Вільнюса. Астатнія сабралі энтузіясты і супрацоўнікі Інстытута этнаграфіі і фальклору.

Плануецца выстаўку-экспазіцыю ператварыць у пастаянную

навуковы музей, які 2—3 дні ў тыдзень будзе адкрыты для ўсіх.

Патрэба ў такім музеі наспела. Бо — дзе мы можам зараз пазнаёміцца з творамі народнага мастацтва, прадметамі побыту і культуры людзей? Пераважна ў гістарычных музеях. У Дзяржаўным мастацкім музеі ёсць вялікая колькасць такіх твораў, аднак я не памятаю выпадку, каб праводзілася іх экспазіцыя. А чаму не адчыніць спецыяльную залу старажытнага мастацтва? А, можа, варта перадаць экспанаты ў сектар-музей Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору? Ці ў этнаграфічны музей? Або ў музей атэізму і гісторыі рэлігіі ў Гродне? Як бы там ні было, трэба, каб гэтыя творы знаходзіліся ў адных руках і каб з цудоўным мастацтвам нашага народа мы маглі знаёміцца пастаянна.

Калі ў Нясвіжскім народным судзе быў зачытан прыгавор, якім Вольгаў, Ермалічкі, Лаўнічук і Івашкевіч пакараны тэрмінам ад паўтара года да 4 гадоў, хтосьці ў зале выгукнуў:

— За што? Укралі некалькі ікон, і за гэта — 4 гады?!

Здзіўляліся і іншыя. Людзі не разумелі, што зладзеі кралі не іконы — царкоўны рыштун, а нацыянальнае народнае багацце, якое нельга і немагчыма ацаніць толькі ў рублях.

Адкуль гэта ідзе? Бадай, ад таго, што многія яшчэ атыямліваюць паняцці мастацтва і рэлігія, хая яны і непрымырима варажыя адно аднаму. Яно і зразумела, на працягу многіх вякоў рэлігія патрабавала ад мастацтва ўвасаблення насаджаных ёю ілюзорных уяўленняў аб сусвеце, жыцці. Тэалагі прырвалі людзям думкі, што мастацтва толькі ўвасабляе рэлігійныя ідэі. Аднадушна адмаўлялася эстэтычна-пазнавальная сутнасць мастацтва, яго здольнасць перадаваць, ацэньваць, сьвярджаць ці адмаўляць з'явы жыцця.

Разнастайныя піль мастацтва па-рознаму выяўляюць свае адносіны да рэлігіі. Але тут вынікае агульная заканамернасць — непрымырмасць мастацтва і рэлігіі Праўда, у жыцці гэта непрымырмасць не бачна вельмі ўяўна. Так, многія творы мастацтва з'яўля-

ліся не толькі творамі мастацтва, але і прадметамі кultaвага пакланення. Але, выгледзячы на гэта, яны неслі і нясуць у сабе нешта большае, яны па-свойму ўвасабляюць істотныя бакі гістарычна канкрэтнага жыцця народа, краіны і яе культуры.

«Твор мастацтва, — піша ў кнізе «Эстэтычная свядомасць. Мастацтва і рэлігія» вядомы савецкі вучоны Я. Якаўлеў, — калі ён ні быў створаны, пастаянна павінен даваць чалавеку ў эмацыянальнай форме суму ведаў аб свеце і аб ім самім, пастаянна вяртаць яго да рэальнасці свету, рабіць яго здольным больш глыбока разумець і ўсведамляць гэты свет».

Вось чаму, піша далей Я. Якаўлеў, — «Сіксінская мадонна» Рафаэля, «Троіца» Рублёва, «Будда» стараіндзейскай школы Матхура з'яўляюцца вялікімі творамі мастацтва. Тая ж рэлігійная мастацкая творы, якія не здольны ўстанавіваць падобныя сувязі паміж чалавекам і яваю, паміраюць разам са сваім часам.

Як ні складаны той ці іншы від мастацтва, як ні блізкі ён на першы погляд да рэлігійнага пачуцця, усё-такі па сутнасці сваёй ён далёкі ад рэлігійнай свядомасці, бо мастацтва ёсць такая духоўная дзейнасць, у якой не толькі ўвасабляецца духоўная суб'ектыўнасць, але і пазнаецца аб'ектыўная рэальнасць.

Іменна па гэтай атэістычнае значэнне маюць не толькі творы рэалістычнага мастацтва, якія ясуць непасрэднаю накіраванасць супраць рэлігіі, але і ўсякі іншы мастацкі твор, дзе робіцца яшчэ адзін крок у мастацтва — вобразнае разуменне свету, у сьвярдженне перадавых гуманістычных ідэяў.

Словам, рэалістычнае мастацтва шматбакова фарміруе духоўны свет чалавека, мае вялікую ідэйную накіраванасць у барацьбе з рэлігійнымі перажыткамі. Менавіта таму, нам вельмі дарагія і культурныя будынкі, і старыя іконы, што ўяўляюць гістарычную і культурную каштоўнасць нашага народа, і прадметы побыту і жыцця людзей Яны — народны скарб, створаны народам і для народа. Менавіта таму мы імкнемся захавань іх для нашадкаў.

А. АСТРЭЙКА.

яго мяхчэў. Баян і Іна падыходзілі да яго, разгубленыя пасля ўсіх хваляванняў, яшчэ не верачы ў збаўленне.

— Скажы мне, дачка, праўду, — сустрэў Іну стары князь, — з якой краіны ты прыйшла да нас?

Іна адказала не адразу: што, калі яе праўда падасца яму няпраўдай? Ёй не хацелася расчароўваць старога чалавека, які глядзеў на яе з вялікім даверам.

— Княжа, я прыйшла з краіны вялікай надзеі, — адказала, падумаўшы.

— І яне знаходзіцца ў далёкай будучыні? — асцярожна працягваў распытваць князь.

— Надзея заўсёды ў будучыні, — пачыла зазначыла дзяўчына. — І чым большая яна, тым далей ад нас...

— Калі так, надзея ніколі не спраўдзіцца. Мы асуджаны заўсёды гнацца за ёю — і не дагнаць.

— Не, княжа, зрэдку ўсё ж мы даганяем свае надзеі, аслабіва невялікія і блізкія. Але ж мы адразу і з'ядаем іх, як булку з мёдам. А вялікая надзея вядзе і вядзе нас наперад.

— Мудра гаворыш, дачка, мудра, — з затоемым смуткам прамовіў князь. — Значыць, да вялікай надзеі блізка падыходзіць небяспечна — надта моцна ззяе. Слабым чалавечым вачам не вытрымаць. Вось зусім асляпіла майго сына. І не бачыць ён ужо ні самога сябе, ні сваёй племёнкі...

— Гэта праўда, — ціха адказала дзяўчына. — Я прыйшла да вас збіраць казкі, а даводзіцца збіраць жалюбы і гора людскоў... Я вярнуся ў сваю краіну, княжа.

— Іна! — вырвалася ў Баяна. — Супакойся, Баян, кожнаму свой час. Так было і так будзе заўсёды. Гэта закон.

Яна пачыла пакланілася старому князю і хутка пайшла ў напрамку Баянавай хатні.

(Працяг будзе).

БЕЛАРУСКАЯ ДЗЯРЖАЎНАЯ КАНСЕРВАТОРЫЯ ІМЯ А. В. ЛУНАЧАРСКАГА

АБ'ЯЎЛЯЕ ПРЫЁМ СТУДЭНТАЎ У 1978 ГОДЗЕ

на 1-ы курс навучання з адрывам ад вытворчасці па спецыяльнасцях: фартэп'яна, скрыпка, альт, віяланчэль, кантрабас, флейта, габой, кларнет, фэгот, валторна, труба, трамбон, труба, ударныя інструменты, цымбалы, домра, балалайка, баян, акардэон, гітара, спевы, харавое дырыжыраванне, кампазіцыя, музыказнаўства;

і без адрыву ад вытворчасці (завочнае навучанне) па спецыяльнасцях: фартэп'яна, скрыпка, альт, віяланчэль, кантрабас, габой, кларнет, фэгот, валторна, трамбон, цымбалы, домра, балалайка, баян, харавое дырыжыраванне, музыказнаўства.

У кансерваторыю прымаюцца шляхам конкурснага адбору асобы абодваго полу, якія маюць закончаную сярэдняю адукацыю, праявілі творчы талент, актыўна ўдзельнічаюць у мастацкай самадзейнасці і атрымалі рэкамендацыі з месца работы або вучобы, на навучанне з адрывам ад вытворчасці — ва ўзросце да 35 гадоў, а на навучанне без адрыву ад вытворчасці (завочнае навучанне) — без абмежавання ўзросту, якія паспяхова здалі ўступныя экзамены па наступных прадметах: спецыяльнасці, рускай мове і літаратуры або беларускай мове і літаратуры (пісьмова і вусна); гісторыі СССР (вусна).

Экзамен па спецыяльнасці ўключае раздзелы: — выкананне праграмы (для выканаўцаў); — выкананне ўласных сачыненняў (для кампазітараў); — музычная літаратура (вусна) для кампазітараў і музыказнаўцаў;

— пісьмовая работа (для музыказнаўцаў); — сальфедзійно (пісьмова і вусна); — гармонія (пісьмова і вусна), акрамя ваналістаў;

— элементарная тэорыя музыкі (пісьмова і вусна) — для ваналістаў; — фартэп'яна (для дырыжораў хору, кампазітараў і музыказнаўцаў); — калевіум.

Заява аб прыёме падаецца на імя рэктара па адпаведнай форме. Паступаючы на завочнае навучанне падае заяву аб прыёме ў бліжэйшую да яго месца жыхарства вышэйшую музычную навуковую ўстанову.

Да заявы прыкладаюцца: дакумент аб сярэдняй адукацыі (у арыгінале), характарыстыка для паступлення ў ВНУ, завераная адміністрацыяй прадпрыемства або ўстановы, выписка з працоўнай ніжняй (для працуючых), завераная адміністрацыяй па месцу работы, медыцынская даведка (форма № 286), 4 фотанарткі (памерам 3,4 см).

Пасля прыбыцця ў кансерваторыю паступаючы прад'яўляе асабіста: пашпарт, ваенны білет (ваеннаабавязаны запасу) або прыпісное пасведчанне (асоба прызыўнага ўзросту).

Зявы прымаюцца з 1 чэрвеня па 5 ліпеня па адрасу: індэкс 220030, г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 30, кансерваторыя, прыёмная камісія.

Уступныя экзамены для паступаючых на дзённае і завочнае навучанне з 6 па 25 ліпеня.

Міхась ЧАВУСКІ

НА ПРЫЁМЕ Ё ДОКТАРА

— Дыета, дарагі, і яшчэ раз дыета! Ад душы раю вам прытрымлівацца ўсходняй прыказкі: «Снеданне з'еш сам, абед падзялі з сябрам, а вячэру аддай ворагу».

— Дарагі доктар! Я заўсёды гатовы быць вашым сябрам за абедом. А калі і вячэра шкодная для вашага каштоўнага здароўя, я сам з задавальненнем згаджуся быць вашым ворагам у час вячэры.

ДА САМАЙ ГЛЫБОКАЙ СТАРАСЦІ

Ахрэм Кузьміч ужо ні ад кога не можа ўтаіць, што гады бяруць сваё, а вось тое, што ён і цяпер бярэ не сваё, а дзяржаўнае, яму па-ранейшаму яшчэ ўдаецца трымаць у найстражэйшым сакрэце.

НЕ Ё БРЫВО, А Ё ВОКА

— Ну, як вы ацэньваеце сённяшняю маю лекцыю?
— Шчыра?
— Не зваяжваючы на асобы!
— Прабачце, але даўно ўжо вядома, што ад частага паўтарэння «цукар, цукар»—у роце саладзей не робіцца. Скажу яшчэ і аб тым, што ад частага, нават артыстычнага, выкідвання наперад рук — думкі не падаўжаюцца. І апошняе: не па шырокіх жэстах можна меркаваць аб шырыні эрудыцыі лектара.

ФРАЗЫ

Цікава, ці прызнае ежу багоў Фама Няверуючы?

Часам садзяцца на Пегаса, каб асядлаць дойную карову.

Гледачой узрушыў толькі выбух смеху на сцэне.

Сатыра акрыляе: пакрытыкаваў начальніка — і вылеццёў з рабты.

Р. РУМКО.

ВЫБРАНАЕ З «КНІГІ КАРЫСНЫХ ПАРАД»

Адзіны сродак унікнуць смерці — жыць.

Імунучыся наперад, не надта адрываўся ад астатніх, бо на наступным крузе іх могуць палічыць за перадавых, а цюба за адстаючага.

Каб першы блін не выйшаў камліом—пачынайце адразу з другога.

М. МІРАНОВІЧ.

Марцін КОУЗКІ

КАЗАЎ, КАЗАЛА, КАЗАЛІ...

— У дарозе няма роўных,—вучыў слімака смоўж,—ты абганяеш ці цюбе абганяюць.

— Што ты бачыш?—спыталі мыш, якая забралася на шыю жырафы.

— Вуха,—адказала мыш.

— Якія лны, зорні?—пытаў усіх крот.

— Яны, як мы, не любяць святла,—сказала сава.

— І, як мы, купаюцца ў лужынах,—сказала жаба.

— І, як мы, глядзяць уніз,—сказала свіння.

— Галоўнае, лны драбнейшыя за нас,—сказаў суслік.

ПЕГАСНЫЯ РАЗМОВЫ

— Схадзі, Пегас, да сябра ў гасці.

— І?

— Што рабіць, ты знаеш сам.

А то пераламаю косці.

— Сцягнуць задумку зноўку там?

— Прывезі, Пегас, галінак з лесу.

— Для чаго, скажы, мой дабрадзеі?

— На галінкі тыя я узлезу—

Верш пра лес напішацца хутчэй.

— А ты, брат, што стаіш ля насіў?

Нішто ж не друкаваў нідзе.

— Я ж напранат здаю Пегаса —

Амартызацыя ідзе.

— Бяжы, Пегас, скачы хутчэй!

— Куды сплшыш, нябога?

— Ды па аванс, а то яшчэ і перадумаць могуць.

Браты БАРОУКІ.

ДЫЯЛОГ

З НАРОДНАГА

— Здароў, Лукаш! Што капаеш?

— Гліну.

— Ты не бачыў мае казы?

— Яшчэ не будзе два вазы...

— Нешта ты, Лукаш, аглух?

— Я сам, а не ўдзух!

— Хм... Ды ўжо ж ты, Лукаш, стаў не дачуваць...

— А чаго мне начаваць?

Вось накапаю ды і пайду!

Фёдар РУДОВІЧ.

ІГУНОК

ДЗЕЦЯМ
ПРА ДАРОСЛЫХ

— Чыжык-пыжык, дзе ты быў?

— На фантане воду піў.

Заглынуў струменьчык, два—

Зашумела галава.

М. ШКЛЯР.

З НЯМЕЦКАГА ГУМАРУ

— Мункчына, за якога я выйду замуж, павінен умець спяваць, жартаваць, танцаваць, не замінаць мне, налі я адпачываю.

— О, Герці! Тады я прапаную табе выйсці замуж за тэлевізар.

— Учора выступаў у цырку артыст, які надта добра умеў ездзіць на кані. Ён скакаў і стоячы, і пад канём, і на шыі, нават на бану...

— Вось дык здзівіў! Я, як першы раз сеў на каня, дык тансма гэтак рабіў.

— Ён расцлгнуўся на канане і разгарнуў часопіс. Яна прачыніла з кухні дзверы і лагодна прамовіла:

— Бруно, перад выселлем ты абяцаў мне залатыя горы...

— Ну, абяцаў.

— Можна б, ты для пачатку падмеў сценку налі дзярэй?

Перакладу М. ЛЯШЧУН.

Міхась СКРЫПКА

РАНЕЙ І ЦЯПЕР

Бывала, казалі: «Як маеш дачку,

То май і ў глячку».

Цяпер жа другія меры: Разменьвайце, «продкі»,

Каб выдзеліць эліцу з дачной іватэру,

Раней у пасаж для дачушкі пакой,

Давалі авечку, цялушну,

Цяпер, каб шчасліва жылі,

Даюць у пасаж «Жыгулі».

Глядзіш, праз якое паўгоддзе

Спатрэбіцца ім пры разводзе.

Р. РОДЧАНКА

ПРАДБАЧЛІВЫ

— Здароўе ли? — спыталі людзі.

— Горш, чым было, ды лепш, чым будзе.

УСЯЛЯК ЯНО БЫВАЕ...

На жаль, сям-там і так працуюць.

Адзін арэ, а два кіруюць.

ТЭОРЫЯ І ПРАКТЫКА

Тэарэтычна ён сусвет перабудуе.

Практычна ж — чаю не згатуе.

ПАЖАДАННЕ З АГАВОРКАЙ

ПАРОДЫЯ

...Хай хлопчык расце для жыццёвае Удачы.

Хай бухне па шыбіне мячыне вайццы.

Мікола КУСЯНКОУ.

Хай хлопчык расце, падрасце, смецца.

Няхай паламае у садзінку дрэўца.

Няхай яму будучы удача за Удачай.

Няхай сабе мячык па шыбах паскача.

А раніцай выйдзе хлапчук на дарожку.

Зламае сабачку маленькаму нонку.

Затым птушанятна з рагаткі Упалюе.

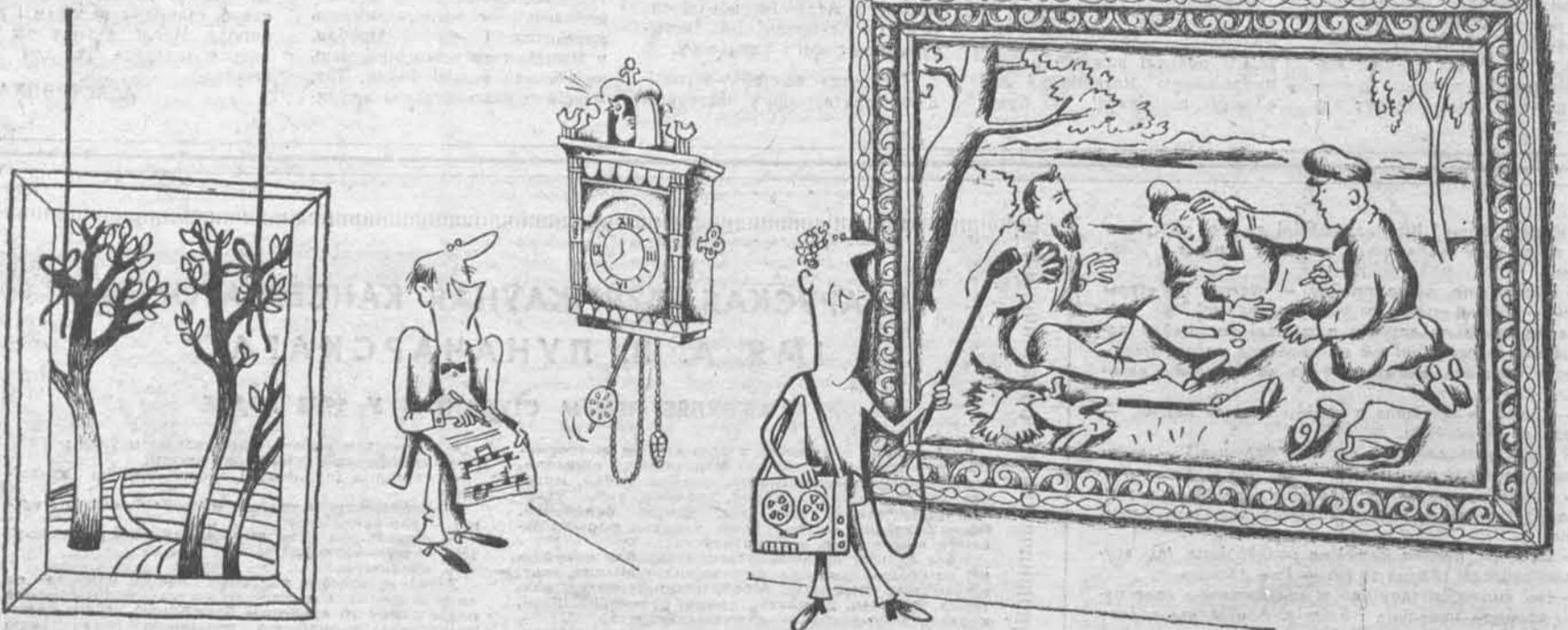
На хаце суседа партрэт намалюе.

Няхай жа расце, захапліцца, сынку!

А што, налі б дзяггай паграць яму спіну?

Святаслаў КРУПЕНЬКА.

ДЗІВАК-ЧАЛАВЕК...

Мал. М. ШЫШЛОВА.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і праваўлення Саюза пісателёў БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856

АТ 17029

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масавай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Алесь АСПЕНКА.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Ефрасіння БОНДАРАВА, Барыс БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ (адказны сакратар), Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір НЯФЁД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Аляксей ПЫСІН, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМАЖОН, Юрый СЕМАНЯКА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО.